

Framsidan

Aktuellt magasin från Kultur i Väst Regionbiblioteket | Nr 1 2009

Sätt färg på tillvaron

-möjligheter i krisen

Ledare

Ofta sägs det att när det är dåliga tider så går det bra för biblioteken. Fler människor utan jobb gör att biblioteken får fler besökare och mer böcker lånas ut. Fler människor i olika studie-situationer söker sig till biblioteken för att få utbildningsstöd och den litteratur som de behöver. I den meningen så går det naturligtvis bra för biblioteken i dåliga tider. Men detta sker samtidigt som det ofta går rätt dåligt för biblioteken. Inköpsanslagen dras ner, lediga tjänster återbesätts inte, vikarier tas inte in och den redan tidigare lilla potten för vidareutbildning fryser inne helt och hållet.

Biblioteken är viktiga och har stor betydelse för människor i alla tider. Det vet vi från statistik med höga besöksstal och från undersökningar där människor getts tillfälle att bedöma biblioteken. Biblioteken inger förtroende och rankas högt av de allra flesta. Vi vet också att biblioteken blir ännu viktigare i dåliga tider, både besök och utlån blir fler och biblioteket blir ännu mer av en studieplats. Förra gången vi hade en stor ekonomisk kris, i början på 90-talet, blev biblioteken väldigt viktiga som studieplatser åt alla som deltog i kunskapslyftet eller ställde om sitt yrkesliv genom högskolestudier. Trots de ökade kraven som ställdes så försvagades bibliotekens resurser genom de besparingar som då gjordes i kommunala budgetar och det blev svårt att upprätthålla en acceptabel kvalitet i verksamheten.

Nu är vi på väg mot en liknande situation igen. Vi ser att en nedåtgående trend i bokutlåningen håller på att vända till en uppåtgående trend och vi ser att fler och fler människor går från jobb till utbildning på olika nivåer, vilket i sin tur betyder fler besökare på biblioteket. Högskolestudenterna blir fler och inom kort står alla dessa

framför disken i biblioteket och förväntar sig att få hjälp med kurslitteratur, att söka i databaser eller att hitta relevant material på nätet. Så var det förra gången och så är det den här gången också. Men den här gången får vi hoppas att bibliotekarien slipper tala om att inköpsanslaget halverats och de efterfrågade böckerna inte kunnat köpas in eller att databaserna avbeställts på grund av minskade resurser. Det vore naturligtvis också bra om bibliotekarien hade fått vidareutbildning i kvalificerad informationssökning på nätet så man slapp hänvisa studenter och andra kunder till eget sökande efter bästa för-måga.

I dåliga tider får alla vara med och betala genom att ta sin del av nödvändiga besparingar, även biblioteken, det vet vi. Många samhällsfunktioner är oerhört viktiga i tider av kris och svåra att spara in på. Vi vet också att biblioteken är en av dessa viktiga samhällsfunktioner i dåliga tider. Ändå hamnar de ofta högt upp på listan över besparingar. Vill man utnyttja krisen till utveckling och beredskap inför framtiden så måste man förstå och uppmärksamma bibliotekens stora betydelse i det läge som samhället befinner sig i just nu. Menar man allvar med att satsa på bred kompetenshöjning för omstrukturering och för att stå bättre rustad när det vänder så måste man dra med biblioteken i den satsningen.

Biblioteken har ett självklart bildningsuppdrag men de har också ett utbildningsuppdrag. De är i de flesta fall inte en del av utbildningssystemet men de har en viktig roll som institutioner för utbildningsstöd. Den rollen blir mycket tydlig i dåliga tider. Vid förra krisen tvingades biblioteken ta rollen som utbildningsstödare utan att få del av de stora satsningar som gjordes för att höja kompetensen hos olika grupper. Knappt en krona av pengarna till Kunskapslyftet

hamnade på biblioteken, trots deras omfattande insatser för att bidra till ett verkligt kunskapslyft. Istället gick bibliotekens omställning av verksamheten ut över andra viktiga områden, som bokinköp till barn och unga eller språkstöd till människor med annan bakgrund än svensk. Nu vet vi hur det gick den gången och kan med den erfarenheten i bakhuvudet konstatera att det inte får bli så igen.

Den här gången måste biblioteken få möjlighet att möta de ökade kraven på kvalificerat utbildningsstöd som ställs mot dem. De måste kunna köpa in böcker och annat material som efterfrågas och de måste ha möjlighet att vidareutbilda sin personal efter dagens behov. Men det får naturligtvis inte gå ut över annan nödvändig verksamhet. Biblioteken måste ha resurser att hantera sitt uppdrag som utbildningsstödare men de måste också ha resurser att även i fortsättningen stödja barn och andra i deras språkutveckling genom läsning. Med rätt resurser så bidrar biblioteken till betydligt bättre förutsättningar för samhället som helhet, såväl nu som i en framtid med mera fart på hjulen än idag.

Bengt Källgren

Verksamhetschef
Kultur i Väst Regionbiblioteket

VATTEN

**VOLVO SATSAR
FRISKT!**

Framsidan

Framsidan ges ut av Kultur i Väst Regionbiblioteket och utkommer med 3 nummer per år

Ansvarig utgivare:
Bengt Källgren

Redaktör:
Fredrik Swedemyr

Redaktionsgrupp:
Malin Koldenius
Fredrik Swedemyr
Kerstin Wockatz

Layout och bildhantering:
Pernilla Johansson
Fredrik Swedemyr

Adress:
Kultur i Väst
Regionbiblioteket
Regionens hus
405 44 Göteborg
Tel: 031-705 16 80

Webbplats:
www.bibl.vgregion.se

Prenumeration och adressändring:
adm.regbibl@vgregion.se

Omslagsbild:
Fredrik Swedemyr

Tryck:
Cela grafiska

Innehåll

Ledare	2
Kunskap som bygger broar	5
Projekt som gör skillnad	7
Språkcafé med samtal i fokus	8
Behovet som aldrig sinat	9
En trappa upp	10
Allt handlar inte om företag	12
Här förverkligar man ideér	13
Olika förutsättningar	14
Det gränslösa lärandet	15
En plats med högt i taket	17
Samarbete över gränser	20
Mellan vägledning och grillning	22
Som en vegetarian	23
Konjunkturtempen	24
3 frågor	25
Det föreställda folkbiblioteket	26
Bibliotek och kunskap i ett globaliserat samhälle	27
Kulda-pensionär	29
Prisbelönt omtanke inspirerar	30
Tidseffektiv relationsbyggare	33
Om jag hade ett bibliotek	35

Kunskap som bygger broar

– Nationellt projekt sprider erfarenheter om lärande

Bildanätverk startades för att lyfta fram det informella och icke-formella lärandet på folkbibliotek, med särskilt fokus på förortsbiblioteket. Det handlar delvis om att jobba med traditionella delar av biblioteksvärlden, som möten, samtal, demokrati och folkbildning. Nyligen har man fått pengar för att fortsätta arbetet med fokus på digitala klyftor. Bilda Nätverk handlar också om att skapa en grund för det framtida biblioteket.

Text och foto: Fredrik Swedemyr

Bildanätverk har sedan starten för ungefär ett och ett halvt år sedan drivit en rad delprojekt, som på olika sätt har relaterat till det informella och icke-formella lärandet. Delprojekten har drivits på olika håll i landet och utifrån givna lokala förutsättningar. Samtidigt har det hela tiden funnits en nationell vision om att kunna dela med sig och sprida erfarenheter av alltifrån hur man jobbar med att överbrygga digitala klyftor, utvecklingen av Idea Stores i Sverige och demokratifrågor till språkcaféer.

– Vi har haft ett uppdrag att sprida erfarenheterna nationellt. Delprojekten har kommit olika långt. Tittar vi exempelvis på språkcafé, så gäller det att lobba för denna verksamhet nationellt och på många sätt tycker jag att det kommit en bra bit på vägen. Det handlar om att sprida ett medvetande om en metod, en idé och lyfta frågan, säger projektledare Åke Nygren.

– Sammantaget kan man säga att en lärdom är att det informella och icke-formella kollaborativa lärandet har stor betydelse. Vi har inte bedrivit någon djupgående analys om hur det kan leda till större framgång på arbetsmarknaden. Jag kan ändå tycka att biblioteken i mångt och mycket fyller ett vakuum. Biblioteket är ett sätt att synliggöra det formella, såväl som det informella lärandet, en sluss ut. Det är ett demokratiskt

Åke Nygren är projektledare för Bildanätverk och han har jobbat med att skapa möten mellan människor som på olika sätt har erfarenheter av icke formellt lärande på bibliotek. Han brinner för ett lärande som uppstår i mötet mellan människor, oavsett om det sker digitalt över nätet eller på biblioteket.

värde som inte alltid behöver översättas och leda till kvantitativa resultat. Vi bidrar till att hålla demokratin vid liv och är en plattform för människor som vill lära sig något, tillsammans med andra, fortsätter han.

Lärande i möte med andra

Åke Nygren återkommer ofta till ett lärande som uppstår i mötet med andra, där det mer handlar om vad någon kan bidra med i ett icke formaliserat sammanhang. Grundtanken ligger i själva folkbildningen och bygger

på det pedagogiska upplägget i en studie-cirkel. En tanke som också sträcker sig över till det virtuella biblioteket.

– Jämför man med webb 2.0, sker också lärandet i grupp. Men det viktiga är att jobba från grunden utifrån lokala förutsättningar, säger han.

En bakgrund till Bildanätverk är att det finns skillnader i förutsättningarna mellan folkbibliotekens lärmiljöer i de större städerna och de lärcentra som byggts upp på olika bibliotek runtom i landet. Glesbygdskommunernas lärcentra har en annan målgrupp. Här handlar det huvudsakligen om distansutbildning på någon högskola eller något universitet 20 mil från orten. Storstädernas förorter präglas på en del håll istället av en högre arbetslöshet, lägre utbildningsnivå och bristande svensk-kunskaper. Därför har de inte samma förutsättningar som de som nyttjar lärcentra för sina studier.

En förstudie till Bilda Nätverk visar också att det råder en del förvirring kring begreppen vuxenstuderande eller vuxna i lärande. Det är bland annat oklart om man avser det formella lärandet genom distansstudier på lärcentra eller det informella lärandet som i högre grad sker i bibliotekens lärmiljöer. Förstudien pekar också på en tendens att man använder glesbygdens lärcentra som mall i planeringen av lärmiljöer.

– Det är stor skillnad mellan lärmiljöer och lärcentra. Det finns ett fokus på högskolestuderande på bekostnad av det icke-formella lärandet. Det biblioteken är bra på och kan erbjuda är ett kollaborativt lärande bortom relationen lärare – student. Det är viktigt att lyfta fram värden som möten, samtal och folkbildning, säger Åke Nygren vidare.

Pionjär som vaskar guld

Åke Nygren fick nyligen Bengt Hjelmqvists pris för att bland annat vara en pionjär som vaskar guld i den digitala floden. Bilda Nätverk är i sig ett slags uttryck för just kombinationen av fysiskt och digitalt lärande. Under projektiden har man jobbat både med fysiska möten, workshops såväl som konferenser över nätet. På sidan bildanatverk.ning.com har man också samlat dokumentation och öppnat upp ett forum för alla de erfarenheter som har genererats genom de olika delprojekten.

Nu har man fått medel från Kulturrådet att fortsätta med den delen av Bilda Nätverk som handlar om att överbrygga de digitala klyftorna.

Det är många frågor som går in i detta.

Språkklyftorna kommer att växa om vi inte gör något åt de digitala klyftorna, även integrationen påverkas. I dagens samhälle är det också en fråga om att utveckla demokratin."

Åke Nygren

– Det är många frågor som går in i detta. Språkklyftorna kommer att växa om vi inte gör något åt de digitala klyftorna, även integrationen påverkas. I dagens samhälle är det

också en fråga om att utveckla demokratin, säger Åke Nygren.

Samtidigt måste biblioteken, enligt Åke Nygren, rusta bättre för att kunna möta behovet av att jobba med de digitala klyftorna. Det handlar dels om hård- och mjukvara. Men också om att personalen måste höja sin kompetens.

– En tredje faktor är också traditionen. Att saker sitter i väggarna och att det finns idéer om vad ett folkbibliotek är. Utifrån detta ser man den digitala utvecklingen som antingen ett hot eller en möjlighet.

Det framtida biblioteket

I det framtida biblioteket ser Åke Nygren en mix av olika kompetenser, där man helt enkelt släpper tanken att alla ska vara bibliotekariéer. Kanske behöver man anställa en mediepedagog, en kurator eller journalist, beroende på vad verksamheten har för lokala förutsättningar och behov. På motsvarande sätt som man skapar ett samspel mellan olika yrkesroller, ser han också framtidens bibliotek som något i korselden mellan det digitala och fysiska rummet.

– Jag ser det som en social mötesplats där digitaliseringen får konsekvenser i den fysiska miljön. Lokalerna ska vara attraktiva och man ska snabbt kunna få en överblick av vad som finns genom en digital läsplatta. Man "browsar" sig genom lokalerna och kanske beställer en bok, checkar ut ett spel eller laddar ner en e-bok. Generellt tror jag inte att de fysiska böckerna kommer att försvinna, men de tar mindre plats. Litteraturen och berättandet ska inte skymmas av en massa hyllor. Istället ger man utrymme för att jobba mer tematiskt och skapa upplevelser och gemenskap, säger Åke Nygren. ■

Projekt som gör skillnad

Vuxna i Lärande eller ViL har sedan starten för drygt sex år sedan verkat för att öka vuxnas möjligheter till lärande och att komma vidare i livet. Erfarenheterna är numera en del av det nationella projektet Bilda Nätverk och ViL har nyligen fått fortsatt stöd. Om än i liten skala, hoppas man kunna göra en skillnad i människors vardag.

Text och foto: Fredrik Swedemyr

– Det är egentligen ett ganska litet projekt och vi skulle behöva vara dubbelt så många.

Det är ett viktigt projekt ur ett läsförbättrande och kunskapsutvecklande perspektiv, som bidrar till att skapa delaktighet. Blir du mer delaktig i samhället genom språket och dina datakunskaper, så ökar du dina möjligheter att styra över ditt liv, säger Anna Hallberg, studiebibliotekarie i Kortedala och projektledare för ViL.

Hitta former

Projektet startade som ett samarbete mellan vuxenutbildningsförvaltningen och kulturförvaltningen i Göteborg 2003.

Avsikten med projektet har huvudsakligen varit att hitta former för att inom biblioteksverksamheten möta vuxenutbildningens prioriterade målgrupper. Det handlar om allt ifrån handledning i informationssökning till kurser i datoranvändning och läxhjälp. ViL är numera en integrerad del av bibliotekens lärmiljöer. I dagsläget har man lärmiljöer på nio bibliotek runt om i Göteborg, där det finns läsplatser, handböcker, lexikon, datorer och annat som vuxenstudenterna kan vara i behov av. Studiebibliotekarierna jobbar kanske största delen av sin tid med handledning.

– Under vissa tider kan studerande få tips och råd inför sina studieuppgifter. Vi hjälper exempelvis till med att hitta i biblioteket eller på nätet, som en slags vägledning och ett komplement till skolans undervisning, fortsätter Anna Hallberg.

Många av dem som vänder sig till biblioteket för att utnyttja det utbildningsstöd som finns bor i nordöstra delarna av Göteborg. Och sedan i fjol så har också projektägarskapet flyttat från kulturförvaltningen i centrum till Kortedala stadsdel.

– Det visade sig att hälften av våra användare finns här. Vi vänder oss till alla inom vuxenutbildningen. Det är många SFI-studenter och från Grundvux. I dag jobbar vi med kurser och visningar på biblioteken. Sedan jobbar vi även utåt och besöker utbildningssamordnare, presenterar projektet och försöker väcka ett intresse för biblioteket som en resurs i detta sammanhang, berättar Anna Hallberg.

Nationell angelägenhet

Under förra året blev ViL också en nationell angelägenhet som en del av Bilda Nätverk, där man bland annat har verkat för att synliggöra bibliotekens resurser för vuxnas lärande.

– Bland annat arrangerade vi och var värd för en digital konferens, där vi tog upp frågor kring läxhjälp, språkcafé och datakurser. Det var ett kunskapsutbyte kring lärmiljöer och vi bidrog med våra erfarenheter. Tittar man på exempelvis språkcaféer, så finns det på andra ställen, fast man kan ha en annan syn och kanske träffas för att prata arabiska. Vi har språkcafé för att öva svenska och andra har blivit inspirerade av oss, berättar Anna Hallberg vidare.

Biblioteken är en viktig resurs för vuxnas lärande. Anna Hallberg är projektledare för ViL, Vuxna i Lärande. Under förhållandevis enkla former skapar man bättre möjligheter för människor att gå vidare i livet.

Utbyte av erfarenheter

I kölvattnet av Bilda nätverk har man också skapat ett forum för utbyte av erfarenheter kring vuxnas lärande. I det så kallade Studieforum ska man under året träffas för att ta upp olika ämnen.

ViL som projekt har nyligen blivit garanterade en förlängning fram till 2010. Ambitionen inför den framtida verksamheten är bland annat att skapa en bättre långsiktighet och samtidigt öppna upp för en bredare samverkan.

– Det ska utarbetas en projektplan under hösten. Vi ska även hålla möten med en bredare skara, bland annat Arbetsforum och Lärcentrum, där vi ska försöka hitta nya samarbetsformer, säger Anna Hallberg. ■

Språkcafé med samtal i fokus

Språket kan vara en nyckel till både arbetsmarknaden och en större gemenskap. På Hisingens bibliotek dukar man regelbundet upp kaffe och småkakor när man bjuder in till språkcafé. Här möts modersmål och stapplande fraser i ett kravlös format. Här är samtalet i fokus.

Text och foto: Fredrik Swedemyr

När Hisingens bibliotek har språkcafé är svenska språket som är den gemensamma nämnaren. Maria Jonsson är en av de svenskar som brukar komma för att dela med sig av sitt modersmål.

– Var ligger Lettland?

– Vid Tyskland?

Olga funderar, ritar i luften och försöker hitta orden. Hon tar fram en penna och ritar en karta på en servett istället.

– Sverige...Lettland.

– Aha!

Vita koppar, kakor, ord och fraser trängs runt borden i bibliotekets nedre plan, det så kallade Underhuset. Det är säsongens sista språkcafé innan sommaravslutningen i Flunsåsparken.

– Detta är ett enkelt sätt att träffas och öva sin vardagssvenska under enkla former. Tanken är att träffa nysvenska. Många är väldigt ambitiösa och läser svenska. Men sedan kommer de hem och har ingen att prata svenska med. Det är inte alltid så lätt att bara flyga på någon på bussen. Det finns ett stort behov av att prata och öva, berättar Viveka Hallberg, bibliotekarie på Hisingens bibliotek som tillsammans med Daniella Brummer Pind håller i dagens språkcafé.

Enkelt format

Det enkla formatet var en av grundtankarna när man drog igång projektet för drygt två år sedan. Till första träffen kom det tre stycken, men sedan den stapplande starten har det stadigt växt. Runt borden sitter idag nära 20 personer. Här finns nära nog alla kontinenter representerade. Svenskan är den gemensamma nämnaren.

– Sedan något år tillbaka är det personer från flera olika länder som kommer hit. De förstår inte varandra och måste prata svenska. Man får kontakter och möter människor med andra erfarenheter. Det har också blivit fler och fler svenskar som kommer. Vi efterlyste intresserade svenskar i lokaltidningen och det kom fem, sex stycken. Kanske hälften har fortsatt komma och det tycker vi är jätteroligt. Även om det är vår arbetsuppgift att driva det här, så är det väldigt värdefullt, berättar Viveka Hallberg, som också ser språkcaféet som en möjlighet att föra in biblioteket i människors medvetande.

– De får en kontakt med biblioteket som är viktig. Vi berättar om våra andra verksamheter, som att man kan få läxhjälp och gå datakurs. Att det finns möjligheter att gå vidare, fortsätter hon.

Olika teman

Varje träff kretsar som regel kring ett tema. Tidigare har man bland annat tagit upp jobb och pratat olika önskejobb.

– När vi frågar vad vi ska ta upp för teman brukar nummer ett alltid vara svenska helger

och traditioner. Men vi har också pratat om barndom, platser i Göteborg och jämfört olika ordspråk, säger Viveka Hallberg.

På borden har Viveka och Daniella lagt ut lappar med dagens teman, alltifrån vad man ska göra när man är ledig till avslutningspicknicken i Flunsåsparken.

– Nej, den ligger där.

Vid ett av borden är man inte riktigt överens om var parken ligger.

– Ibland är det politiker där. Jag var där för fem år sedan och lyssnade på Göran Persson, säger Hassan Khalilullah.

Han har under en lång tid varit en flitig besökare på bibliotekets språkcafé. Sedan en tid tillbaka har han också en praktikplats på biblioteket.

Möjligheter

– Det är viktigt att kunna svenska om man bor här. Förstår man svenska är det också lättare att få jobb, säger han.

Vägarna till ett språk kan variera. Det kan många gånger handla om att komma över olika trösklar, som att våga fråga och be någon säga om det en gång till. Till slut växer både språket och möjligheterna.

– Det finns olika nivåer. I början tyckte jag det var tråkigt. Det är inte svårt att lära sig svenska, men man behöver prata. När jag är på Willys för att handla försöker jag hitta någon som inte kan engelska, om jag behöver fråga vad fisken kostar. I början ville jag inte prata i telefon och var nervös för att min arbetsgivare skulle ringa. Nu går det lätt och vi förstår varandra, säger Bright Odeh. ■

Behovet som aldrig sinar

När man för ett antal år sedan började med datakurser på biblioteket trodde man att det skulle vara något temporärt. Att tiden så småningom skulle jämna ut de digitala kunskapsklyftorna. Verkligheten är en annan.

Text och foto: Fredrik Swedemyr

Grigoriadou Eftimia, Gunilla Carlsson, Effiehia Taka och Monica Carlsson får hjälp av Barbro Falck (mitten) när det är datakurs på Kortedala bibliotek.

– Det är en ganska basal nivå. Vi går genom Word, Internet och enklare informationssökning. När vi drog igång detta för snart tio år sedan trodde vi inte att vi skulle hålla på så länge. Men det är många som kommer hit. En del kanske har gått någon kurs tidigare där nivån har varit för hög. Behovet av den här typen av kurser är stort, säger Leif Larsson på Kortedala bibliotek.

Fyra kurstillfällen

Runt några publika datorer i bibliotekets lärmiljö, den så kallade VIDARE-hörnan håller han tillsammans med Barbro Falck dagens datakurs. Kursdeltagarna går fyra gånger. Två gånger får de grunderna i Internet och informationssökning. Två gånger får de grunderna i ordbehandling.

– Nu har jag gjort något fel Barbro. Det kom upp ett rött streck här.

– Programmet har en rättstavningsfunktion och då är det något det inte känner igen.

Men det är inget fel. USB-minne är ett så nytt ord att det inte finns med i ordlistan, förklarar Barbro.

Vuxna i lärande

Kursen ingår i bibliotekets engagemang i ViL, Vuxna i Lärande och riktar sig till vuxna som är intresserade av att börja studera, vuxenstuderande eller som vill ägna sig åt självstudier. Tanken är att man genom ViL ska underlätta för vuxna att komma igång med sina studier och möta deras behov i form av handledning. Biblioteket fungerar här som ett komplement till annan undervisning.

– Jag gick en kurs innan, men då hade jag ingen dator hemma som jag kunde träna på.

Nu har jag skaffat en dator och vill lära mig mer. Jag vill skriva lite berättelser om mitt liv, inte för att jag ska skriva en bok, men kanske för att mina barn ska kunna läsa

det i framtiden, berättar Gunilla Carlsson, som sitter vid en av datorerna.

Barbro rullar in en vagn med kaffe och hembakat. En viktig del av kursen är också själva mötet, behovet av att träffas. Därför har man infört en obligatorisk fikapaus. Samtalet går från ögonoperationer till betydelsen av att kunna hantera en dator. I dag är vi i allt större utsträckning hänvisade till nätet, oavsett om det handlar om att betala räkningarna eller köpa en tågbiljett.

Utjämna klyftor

Kurserna på Kortedala bibliotek kan vara ett sätt att utjämna de digitala klyftorna i samhället. Det som för vissa är en självklarhet, är en vit fläck på kunskapskartan för andra.

– När jag ska åka och hälsa på min dotter, ber jag henne alltid boka en billig biljett till mig på nätet. Varför är det så? Jag ska inte behöva ringa henne. Jag måste lära mig det här själv, säger Grigoriadou Eftimia. ■

En trappa upp

I samarbete med Socialförvaltningen har Hjällbo bibliotek i Göteborg under våren genomfört en inspirationscirkel för kvinnor som haft försörjningsstöd under lång tid. Det primära målet är att minska kostnaderna för socialbidrag i stadsdelen.

Text och foto: Helén Andersson

Det luktar fortfarande kaffe när jag kliver in i det så kallade Upplevelserummet en trappa upp på Hjällbo bibliotek. Kvinnogruppen har just avslutat sitt sista möte för terminen och man har druckit kaffe, ätit hembakt och pratat om hur Arbetsförmedlingen i Sverige fungerar.

– Det är en av fördelarna i projektet, säger Kristin Ottosson, andraårsstudent på den fältförelagda socionomutbildningen och en av ledarna på inspirationscirkeln.

– Vi bjuder in olika föreläsare så att kvinnorna får ett ansikte och vågar ställa frågor. Det öppnar dörrar, säger hon.

Minskat bidragsberoende

Trappa upp startade som ett delvis EU-finansierat projekt hösten 2005 och är numera permanent som en verksamhet inom socialkontorets ram i SDN Lärjedalen. Av befolkningen i Lärjedalen är nästan hälften födda utomlands och ungefär en fjärdedel beroende av försörjningsstöd. Projektet vänder sig till dem som under lång tid varit bidragsberoende och sedan projektet startade har man tydligt sett att bidragsberoendet minskat.

– Det krävs något av dig, du kan inte bara gå till socialtjänsten och få ditt socialbidrag, säger Karin Vikhoff Valestrand, bibliotekarie på Hjällbo bibliotek.

Socialkontoret i Lärjedalen har formulerat syftet med projektet i några delmål

på väg mot ett mindre bidragsberoende. Projektet ska bryta isoleringen, öka delaktigheten i samhället, förbättra hälsan, skapa nätverk och hitta vägar till egen försörjning.

– Jag vill lägga till ett folkbildningssyfte, säger Karin. Projektet ökar omvärldsanalysen och ökar möjligheten att själv kunna formulera sina mål.

Stegvis

Projektet är uppbyggt som en trappa med sex olika nivåer där det erbjuds allt från enkel arbetsträning till jobbmatchning. Steg ett och två riktar sig till personer som står långt utanför arbetsmarknaden. Steg tre och fyra vänder sig till personer som borde ha kommit ut på arbetsmarknaden men av olika anledningar inte gjort det. Deltagare i steg fem och sex är oftast klara för att få ett arbete, men saknar erfarenhet eller meriter.

Inspirationscirkel

Hjällbo bibliotek är alltså samarbetspartner i Trappa upp steg ett. När Karin Vikhoff Valestrand för drygt ett år sedan blev tillfrågad om ett samarbete, satte sig biblioteket ner tillsammans med socialtjänsten och två studerande från fältförelagda socionomutbildningen och spånade. De beslöt sig för att satsa på kvinnorna eftersom de ofta har en mindre framträdande roll i familjer som söker socialbidrag. De bestämde att det

skulle bli en inspirationscirkel för, med och av kvinnor. Kvinnliga kursdeltagare, kvinnliga föreläsare och kvinnliga tolkar. Genom att också låta barnen följa med hoppades man att få med sig de kvinnor som annars inte skulle dyka upp.

– Vi hoppades det skulle fungera som en motivation att också barnen var välkomna. Att cirkeln skulle likna en Öppen förskola med den skillnaden att det faktiskt fanns en viss närvaroplikt här, berättar Karin.

Block och pennor

Det bestämdes att Upplevelserummet på andra våningen på Hjällbo bibliotek var ett bra rum. Här fanns plats för lek och samtal på samma gång. Karin Vikhoff Valestrand skulle tillsammans med de två studenterna från den fältförelagda socionomutbildningen, Kristin Ottosson och Sara Lindstrand, ansvara för cirkeln. Cirkelledarna ville att det skulle vara en seriös studiecirkel och köpte därför in kursmaterial, boken ”20 texter om Sverige”, block och pennor. Men eftersom kursdeltagarna var på olika språknivå användes kursmaterialet aldrig.

– Nästa gång köper vi bara block och penna, skrattar Karin.

Program

Gruppen bestämde att varje träff skulle inledas med en föreläsning av en specialist som skulle följas av diskussioner med

Karin Vikhoff Valestrand, Kristin Ottosson och Sara Lindstrand satsar på kvinnorna i Hjällboprojektet Trappa upp.

gemensam fika. Cirkeln skulle hållas en förmiddagiveckan och totalt femton kvinnormed fem olika språk bjöds in. Dessa kvinnor har under våren fått föreläsningar om utbildningsmöjligheter, om hur arbetsmarknaden fungerar, om Sverige då och nu, om familjfrågor och kvinnors rätt, om hur Internet fungerar och om Hjällbo bibliotek och dess utbud. Dessutom har gruppen provat på gympa, pratat om hälsa, gjort utflykter efter gruppens önskemål och läst sagor för barnen.

– Formen med en inledande gäst och diskussion med frågor till kaffet efteråt har fungerat bra, säger Sara Lindstrand. Vi har låtit kvinnornas behov styra samtalet.

Samarbete

På alla nivåer i projektet Trappa upp är samsyn genomgående och bland annat samarbete med arbetsförmedling, försäkringskassa, primärvård och näringsliv betyder mycket.

– Det är första gången Hjällbo bibliotek har ett så nära samarbete med social-

förvaltningen och det finns många fördelar, berättar Karin.

En stor fördel anser hon är att biblioteket står utanför socialtjänsten.

– När deltagarna förstår att de inte behöver diskutera försörjningsstöd med mig slappnar de av, säger Karin. Dessutom är det lättare för mig att var personlig när jag inte jobbar på socialkontoret.

Hon framhåller också att resurser i form av tolkar gör det lättare att prata när alla har samma förutsättningar.

– Det blir inga grupperingar språkvis, säger hon.

Kvinnogemenskap

Både Karin, Sara och Kristin är överens om att det var bra att satsa på en kvinnocirkel. Det har blivit mycket barn- och mammaprat och det har känts naturligt och avslappnat att umgås. Alla upplever också att kvinnorna är intresserade och nyfikna på sin närmiljö.

– Nyfikenheten på till exempel Internet och olika webbsidor var stort. Då fick de

ju veta vad deras barn höll på med framför datorn, berättar Karin. Det känns också som att de som är lite framåt drar med sig övriga kvinnor i en positiv anda.

– Det viktigaste, betonar Kristin, är trots allt att kvinnorna kommer hit för sin egen skull. Här gör de något för sin egen utveckling. Här finns utrymme för information och diskussion och under tiden hjälps alla åt med barnen.

It takes two to tango

Karin Vikhoff Valestrand rekommenderar andra bibliotek att samarbeta med socialtjänsten. Men hon betonar att det är viktigt att hålla på sin yrkesroll.

– Det är viktigt i ett sådant samarbete med olika roller, säger hon. Bibliotekarien får inte bli socialsekreterare.

Hon betonar också att det måste finnas en vilja från två håll i ett samarbete med en riktad verksamhet för en speciell grupp.

– Det blir för tungt att hålla i själv. It takes two to tango, avslutar Karin Vikhoff

Allt handlar inte om företag

Att skapa en förändring eller någon form av utveckling, personlig eller på en mer kollektiv nivå, handlar till stor del om att ta initiativ. På en del bibliotek har det sedan tidigare funnits företagshörnor eller hyllor för att stimulera nyföretagande. Samtidigt kan bara ordet företag skrämma många. Därför finns det tankar om att sänka tröskeln och locka fler till att ta initiativ. Till hösten drar Tjörns bibliotek igång en initiativhörna för ungdomar.

Text: Fredrik Swedemyr

– Jag tror det finns många satsningar som slår fel om man utgår från att alla vill starta företag. Det är få som går igång på det. Andra kan se möjligheten, men känner sig inte berörda. Det gäller att hitta ett sätt att närma sig andra grupper och ha en annan förhållning. Att inte bara avgränsa sig till företagande, utan att göra det bredare. Indirekt handlar det ändå om att bidra till en bättre samhällsutveckling, säger Jan Svensson, rådgivare och affärsutvecklare på Coompanion i Göteborg.

Stimulerar till idéer

Coompanion sysslar med företagsrådgivning och finns på ett 20-tal platser runtom i landet. Förutom finansieringen från olika medlemsorganisationer, har man offentliga medel från stat, region och kommun för att stimulera nyföretagande och tillväxt. Utgångspunkten är ett kooperativt företagande, vilket betyder att man måste vara minst tre personer. Det ligger i uppdraget att kunna nå ut till medborgarna med sin service och man har sedan tidigare haft ett samarbete med bibliotek. Det har handlat om allt från föredrag till att bygga upp företagshörnor.

– Biblioteken är en viktig arena för att nå medborgarna. Jag tror inte man hittar något annat ställe där folk är så mottagliga och öppna. Där finns dessutom fantastiska resurser när det gäller personal, litteratur, databaser, möjlighet till uppkoppling och som mötesplats. Vi vill bara förstärka detta, säger Jan Svensson.

Nu breddar man alltså perspektivet för att

stimulera folks olika idéer som inte är direkt kopplade till just företagande.

– Det kan handla om ungdomar som vill starta en teater, ett projekt, eller som vill utveckla sig konstnärligt. Det kan handla om någon som vill bygga en bastu ihop. Det kan vara både ideella satsningar och sådana som ger en möjlighet till försörjning. Det gäller att sänka tröskeln för att få fler att ta initiativ. Att göra en initiativhörna på ett bibliotek kan vara ett sätt, säger Jan Svensson.

Energi

Han vill nu testa tanken att bygga upp en verksamhet kring initiativtagande på ett mindre antal bibliotek. Det kan handla om en hörna, föreläsning eller något annat som är anpassat efter de förutsättningar som finns på biblioteket.

– Vår förfrågan handlar inte om att det ska kosta något för biblioteken. Tvärtom kan man se det som ett sätt att växla upp de resurser som finns på biblioteken. Vi har ett statligt uppdrag att informera om möjligheten att man tillsammans kan ta initiativ för att dra igång en verksamhet. Vi finner energi i att möta människor och öppna nya vägar för vad de kan göra. Vi tror att föreningsliv kan vara en tillgång i en lågkonjunktur. Ungdomar som startar ett band, plötsligt släpper de en skiva och kan ta ut lön. Många som kommer till oss vill bli självförsörjande och på så sätt kan vi bidra till att minska arbetslösheten, säger Jan Svensson.

Ny satsning

I slutet av maj träffade Jan Svensson företrädare för kultur- och fritidsförvaltningen, samt skola och bibliotek på Tjörn. Tanken är att man under hösten ska dra igång en satsning kring en initiativhörna. På Tjörn har man i dagsläget fyra gymnasieprogram som alla på olika sätt samarbetar med näringslivet. Tjörns gymnasium är en av 20 idéskolor i landet och en modell för regeringens satsning på lärlingsutbildning. Biblioteket på Tjörn har sedan tidigare en företagshörna och man har ett etablerat samarbete med kommunens näringslivssamordnare. Nu kommer man i det här sammanhanget bli ytterligare ett stöd för ungdomar som vill förverkliga sina idéer och kanske få en bas för sin försörjning.

– Jag tycker det är bra att vi nu kan ta till vara ungdomarnas idéer och vara ett stöd. Vi kan bidra med information och i samarbete med kultur- och fritidsförvaltningen ha olika arrangemang. Bland annat tänker vi oss att bjuda in goda förebilder. Här finns också en musikförening som många ungdomar redan är engagerade i och som vi kan samarbeta med. Det är viktigt att göra ungdomarna delaktiga och förhoppningsvis kan vi bidra till att de kommer in på arbetsmarknaden, säger Aslaug Myhrberg på Tjörns bibliotek. ■

Här förverkligar man idéer

Skillnaden mellan att bära på en idé och att faktiskt genomföra den kan avgöras på ett bibliotek. Göteborgs uppfinnarförening har ett etablerat samarbete med stadsbiblioteket i Göteborg. Genom inspirationsdagar och andra arrangemang fångar man ständigt upp nya idéer. En verksamhet som också kan vara skillnaden mellan arbetslöshet och en ny start i livet.

Text: Fredrik Swedemyr

I stadsbibliotekets företagarkörna har Göteborgs uppfinnarförening lagt ut material om sin verksamhet. Sedan en tid tillbaka har man även haft återkommande arrangemang på biblioteket. För föreningen är samarbetet med stadsbiblioteket ett sätt att nå människor som kanske går och funderar på hur de ska förverkliga en idé.

– Vi syns på biblioteket och presenterar oss, vad vi står för, vad vi gör och hur man når oss. Vi finns på plats några timmar för att ge enskild rådgivning. Det har vi gjort väldigt mycket under flera år. Vid ett tillfälle ville stadsbiblioteket ha en idékväll och vi stod för programmet. Vi presenterade oss som förening, vilket stöd vi kan ge och presenterade ett par uppfinnare och deras idéer. Det var kanske ett 20-tal personer som satt i den lilla hörna som var avsatt för vår presentation. De ställde en hel del frågor och det mynnade faktiskt ut i att vi fick ett par nya medlemmar. Det är påtagligt att man behöver komma ut, säger Lena Nyström ordförande i Göteborgs uppfinnarförening.

Arbetar ideellt

Föreningen har funnits i 27 år och jobbar ideellt för att deras medlemmar ska kunna komma framåt med sina idéer genom bland annat olika kompetenshöjande aktiviteter och nätverk. Föreningen är också en del av Idé-net, ett projekt som på uppdrag av

Business Region Göteborg ska få fart på idéutveckling och kommersialisering i Göteborgsregionens olika kommuner. Att utveckla en idé till något man faktiskt kan försörja sig på är inte alltid den enklaste processen. Idé-net är ett nätverk som ska kunna lotsa personer rätt bland de olika aktörerna som finns med i kedjan, där Göteborgs uppfinnarförening är en av länkarna. Därför ser man det som en viktig del av arbetet att vid olika tillfällen kunna samla representanter för de olika aktörerna på en gemensam mötesplats, som biblioteket.

– Det har varit och är fortfarande väldigt svårt att hitta rätt inom entreprenörskap, innovation eller nyföretagande för det är så många aktörer. Man behöver många delar för att man ska kunna gå framåt. Jag kanske börjar hos en och fortsätter till en andra, tredje eller fjärde aktör för att kunna gå vidare. Men här kan man på ett enkelt sätt komma till ett informationsmöte och hitta oss allesammans. Vi känner att man kan få relativt bra råd på ett enkelt sätt, utan att behöva springa runt och knocka dörr på många olika ställen i stan, säger Lena Nyström, som under den rådande lågkonjunkturen har märkt ett ökat intresse för föreningens arbete.

– Vi ser att det kommer oerhört många människor nu. Vi har en stor tillströmning

av nya medlemmar som bär på idéer. De har varit anställda på företag där de kanske har varit produktutvecklare och har blivit friställda och känner att nu måste jag göra någonting av det här. De som har varit i organisationer som fungerar väl när det gäller produktutveckling, som Volvo, har jobbat i ett system för idéhantering. De här personerna har inte behövt fundera på mer än att göra sin del av kedjan. De ser inte helheten och vet inte hur kedjan ser ut. De kommer till oss nu och kanske har jobbat tio år på Volvo med produktutveckling, men undrar, hur gör jag? Hur gör jag nu när jag är ensam och inte har det här stödet. För att realisera sina idéer behöver man mycket kunskap. Det är a och o, att lära sig innan man drar igång och kommer fel eller kommer för långt, så det blir kostsamt. Det kan vara svårt att backa när man har tagit några steg för mycket. Jag tror det är jättebra att möjligheten att mötas finns och jag tror det är viktigt att folk förstår i tid att man behöver kunskap. För många gånger tror man att man bara behöver en idé sedan är det klart, säger Lena Nyström. ■

Olika förutsättningar

- men en gemensam vilja

Samverkan betyder mycket för vuxnas lärande. På Fyrbodals kommunalförbund har man kartlagt förutsättningarna för en delregional samverkan mellan olika kommuner. Även om förutsättningarna kan se olika ut, så finns det en vilja. På två bibliotek i Fyrbodals har man lärcentra. Men för att stärka bibliotekens roll för vuxenstuderande krävs ett tydligare uppdrag.

Text: Fredrik Swedemyr

– Biblioteken är en del av infrastrukturen. Även om de inte alltid finns i utbildningsanordnarens medvetande, finns de i invånarnas. Men jag ser att biblioteken har en roll. Det kan naturligtvis vara olika roller för individer i olika skeenden. När man är inne i en utbildning kan man behöva allt ifrån information till en plats att vara, säger Karin Jansson på Fyrbodals kommunalförbund.

Krav på samverkan

Kravet på samverkan inom både kultur- och utbildningssektorn blir alltmer artikulerat. Som ett led i att skapa en delregional strategi för samverkan mellan kommunerna i Fyrbodals, undersökte kommunalförbundet under förra året viljan till samverkan. Vid årsskiftet sammanställde Karin Jansson svaren och sedan dess har hon också åkt runt i kommunerna och träffat olika utbildningschefer. För några veckor sedan genomförde man även en dialogdag med utbildningsanordnare.

– Det ser väldigt olika ut. En del har väldigt specifika former för samverkan och andra har närmast en viljeyttring. Det har hänt väldigt mycket bara sedan årsskiftet och förutsättningarna i många kommuner har förändrats. En del har drabbats av stora varsel och det måste finnas en beredskap för att många kommer att vända sig till utbildningssektorn nu. Vi har bland annat utsett samordningsmän och för en dialog för hur vi ska hantera situationen i Västsverige, säger hon vidare. Ett exempel på denna samverkan

är det samarbete kring vuxenutbildningen som nu finns mellan Sotenäs, Munkedal och Lysekil. De som bor i de tre kommunerna kan välja kurser i samtliga kommuner och får därmed ett större utbud. Ytterligare ett exempel är kommunerna Uddevalla, Trollhättan, Lysekil och Vänersborg, som har gjort en gemensam satsning på yrkesutbildningar inom den kommunala vuxenutbildningen. Målet är bland annat att nå de som behöver komplettera sin gymnasieutbildning.

– Tittar man på de som blir varslade nu, så är det många som bara har tvåårigt gymnasium. Vill de läsa vidare och kanske gå en KY-utbildning är de inte behöriga, säger Karin Jansson vidare.

Ökade möjligheter

Sedan förändringen av gymnasieutbildningen i början av 90-talet, när de tvååriga linjerna försvann, har det hänt mycket. Inte minst har digitaliseringen förändrat formatet. Olika typer av lärplattformar på nätet och distanskurser har också skapat ökade möjligheter till samverkan. Genom en telebildstudio i Tanum eller på Orust kan man ta del av kurser på en rad olika universitet och högskolor runt om i landet. I likhet med biblioteksrummet, har klassrummet helt enkelt fått fler dimensioner.

– Jag tror det är mycket en generationsgrej också. Studenter i dag är mer vana vid att använda datorn och tekniken. Men behoven ser samtidigt olika ut. Det finns

fort-farande de som är i behov av en mer traditionell undervisning, där någon sitter bredvid och handleder, säger Karin Jansson.

En del av vuxenutbildningen sker på så kallade lärcentra. Det finns ingen tydlig definition på vad lärcentra är och det är i hög grad de lokala förutsättningarna som styr hur det ser ut. De kan ligga för sig själva, i anslutning till någon skola eller som på Orust, på biblioteket. Det kan finnas alltifrån vanliga klassrum till telebildstudio för distansundervisning.

Ingen självklar relation

Folkbiblioteken har sina rötter i det informella lärandet och har ingen självklar relation till lärcentra, där man bedriver formell utbildning. Däremot har de en självklar roll i vuxnas lärande och kan vara en viktig resurs. Det finns också en kommunal uppdelning mellan utbildningssektorn och kultursektorn, som gör att bibliotek och vuxenutbildningen inte alltid talar samma språk. Åtminstone inte när det kommer till ord som budget. Det finns ett behov av en starkare samverkan. Men det krävs, enligt Karin Jansson, ett tydligt uppdrag för att saker ska hända.

– Vi frågade vid ett tillfälle några utbildningsanordnare hur de använder biblioteken och om de brukade skicka litteraturlistor. Men det var inte så många som hade tänkt på biblioteken. Det jag ser är att det krävs ett uppdrag, en politisk vilja för att kultur och utbildning ska samarbeta bättre. Att politikerna frågar vad parterna vill och vilka beslut de behöver, säger Karin Jansson. ■

Det gränslösa lärandet

Alla kan inte sätta sig i skolbänken. Men vägen till lärande och kanske en ny start i livet kan istället gå genom biblioteket. För Susanne Andersson är Lärcentrum Orust på Kulturhuset Kajutan i Henån det enda alternativet. – Jag hade aldrig fått ihop det annars. Det är en fantastisk möjlighet att det finns, säger hon.

Text: Fredrik Swedemyr

Att få ihop det berömda livspusslet är för många en stor utmaning i vardagen. Ibland går det, ibland inte. Susanne Andersson bor i Myckleby med utsikt över Orust största insjö. Här bor hon med sin familj, fem barn, två hästar, tre katter, en hund och en make. I mångt en lantlig idyll. Men samtidigt en livssituation som naturligtvis kräver både tid och planering för att pusselbitarna ska falla på plats.

– Min man pendlar redan. Jag är praktiskt taget ensamstående, så att läsa någon annanstans är inget alternativ. Det går inte att få ihop det tidsmässigt med två som pendlar, säger Susanne.

Vill bli lärare

Hon har tidigare jobbat med lite av varje. I botten är hon utbildad undersköterska och har bland annat jobbat i hemtjänsten på Orust och som truckförare. Jobben har varvats med perioder av mammaledighet. Sedan en tid tillbaka drabbades hon av reumatism i musklerna och har varit sjukskrivnen. Nu satsar hon på en ny bana i livet och läser sin femte termin på lärarprogrammet vid universitetet i Karlstad.

– Jag har själv erfarenhet av två skol-

vägrande barn och det har taggat mig till att bli lärare. Jag läser till högstadielärare i engelska och svenska. Det känns som en utmanande ålder att jobba med, berättar Susanne vidare.

Undervisning via webb

Undervisningen sker dels över en lärplattform på webben och dels genom föreläsningar via bibliotekets tele-bildstudio. En del lärare hanterar tekniken bra och ställer frågor direkt till studenterna som sitter framför kameran.

– Läraren har en lapp med alla lärcentra som är med och kan ibland ställa en fråga direkt till någon: Vad tycker du Susanne? Man får också avbryta och det kan uppstå diskussioner. Det gör att det känns nära fast det är på distans. Vi har även rappat engelska texter framför kameran. Allt funkar, berättar Susanne.

En del diskussioner förs även via nätet på lärplattformen eller mellan studenterna på MSN.

– Senast diskuterade vi Kafka. Man blir väldigt duktig på att hantera tekniken. Det är en bonus när man läser på distans.

Behov av att mötas

Det finns hela tiden ett behov av att kunna mötas. Dels i olika virtuella sammanhang. Men även rent fysiskt. En gång i månaden träffas studenterna i Karlstad och övernattar på ett bed and breakfast.

Mellan föreläsningarna och träffarna får studenterna hemuppgifter, som de löser på egen hand parallellt med litteraturstudierna. Att läsa på distans innebär en stor portion självdisciplin.

– En dag brukar börja med att jag slår på datorn och kollar mejl och går in på vår sida. Sedan kör jag ungarna till skola och dagis. När jag kommer tillbaka ska hästarna ut och sedan kan jag sätta mig och plugga en stund fram till det är dags att hämta barnen. Det blir många kvällar och helger också. Det gäller att planera sin tid, säger Susanne.

Etablerat samarbete

Under Kungskapslyftets era mellan 1997 – 2002 etablerade biblioteket ett samarbete med Vuxenutbildningen. Lärcentrum i dagens mening, med distansutbildning på alla nivåer, startade 2001 i samband med invigningen av telebildstudio. Vid den tidpunkten var det betydligt mindre yta.

Att kombinera en tillvaro med familj, djur och studier kan vara en stor utmaning. För en del innebär det helt enkelt att studierna uteblir. För Susanne Andersson, med hästarna Pålböns Lina (kallad Bönan) och Sharon of Magic (kallad Sharon), har lärcentrat på biblioteket i Henån skapat en möjlighet för henne att kunna skola om sig till lärare. Foto: Privat

Men efter en ombyggnad för drygt fyra år sedan valde man också att bygga ut lärcentrat med fler studierum och ett litet pentry för studenterna.

I de tidiga diskussionerna kring etableringen figurerade också tanken på att det skulle ligga i anslutning till någon av kommunens skolor. I dag används lärcentrat av både högskolestudenter och komvux. Att det till slut blev biblioteket innebär en värdefull frizon.

– Läser man på komvux kanske man har haft det lite struligt i skolan. Då kanske man inte vill gå dit, eftersom skolan står för något man kan uppleva som jobbigt. Det känns väldigt bra att det finns här, säger Eva Rengman, studiebibliotekarie på Orusts kommunbibliotek.

Förutom studion och studierummen tillhandahåller också biblioteket studentlitteratur och databaser. Personalens uppgifter kan se lite olika ut beroende på vad någon studerar.

– Vi är ju ett komplement till högskolebiblioteket och en del av deras utbildning. Därför ställer vi samma krav på dem här som högskolebiblioteken gör. Vi kräver att de själva ska söka i vår katalog och gärna i Libris innan vi letar vidare. Vi guidar dem i databassökning, men de får själva göra sökningar och fundera över söktermer. Högskolestudenterna vet ofta vad de söker, säger Eva Rengman och framhäver samtidigt att komvuxstudenterna ibland är i behov av mer stöd.

– Med komvuxstudenterna får vi oftare

diskutera mer inför en uppgift. De har oftare ett vagare begrepp om vad de söker eller vad arbetet ska leda till, säger hon vidare.

Fler studenter

Allteftersom antalet nätbaserade utbildningar har ökat på lärosätena runt om i landet, är det också fler studenter som tar kontakt med lärcentrat för att tenta av en viss kurs. Biblioteket har inga uppgifter om hur många som läser på distans och långt ifrån alla känner till möjligheten att utnyttja bibliotekets resurser för sina studier.

– Det är många som inte vet om att det här existerar och jag skulle önska att vi kunde nå ut till fler. Bibliotekets grund är bildningen och vi känner att det här är viktigt, säger Eva Rengman. ■

En plats med högt i tak

På Garaget i gränlandet mellan två av Malmös centrala stadsdelar är det invånarna själva som fyller verksamheten med innehåll och mening. En ständigt pågående dialog har skapat förutsättningar för en levande plats som ger näring åt ett aktivt föreningsliv och möter medborgarnas behov av upplevelser. Här har man helt enkelt lämnat över nyckeln till huset.

Text och foto: Fredrik Swedemyr

Vår strävan att sätta en etikett eller rent av en bokstavskombination på något för att kunna förhålla oss till det och skapa någon slags ordning i tillvaron, får sig lite av en törn på Garaget. Bibliotek? Café? En verkstad? Konsthall? Danshus? Kanske kunskapshus?

– Det är inte jag som har definierat Garaget, utan det är något som vi fått fram genom en längre dialogprocess och det ligger just i Garagets idé att vi inte äger konceptet eller projektet fullt ut, säger bibliotekarie Andreas Ingefjord.

Lokalt initiativ

Här finns ett ständigt flöde av aktiviteter, alltifrån grupper som vill dingla från taket i sina piercingar, inomhusbasket och dansgrupper, till mer traditionella programpunkter som författarbesök och utställningar. Just författarbesöken är ett av få exempel på vad Garagets personal arrangerar själva. Resten av kalendern fylls med initiativ från lokala föreningar eller personer som vill arrangera något. Så länge aktiviteterna skapar något slags mervärde för verksamhetens besökare är dörrarna till Garaget öppna.

– Vid ett par tillfällen har vi haft grupper här, som inte har varit öppna. En kör har övat, som inte tar in medlemmar. Men då tyckte vi: Okej, men då ska ni ställa upp med tre konserter istället, som kan berika andra

Garaget är en verksamhet som inte sätter sig bekvämt i fotöljen. Ett starkt fokus på användarna, som i stort sätter agendan för vad som händer, skapar en verksamhet i ständig förändring. Bibliotekarie Andreas Ingefjord ser Garaget som en plats där man släpper tanken om biblioteket som helig mark.

evenemang. Att det ska finnas någon sorts ”payback”-tanke med det. Men överlag så vill vi att det ska vara öppna arrangemang, det ska vara icke-kommersiellt. Det är vi också noga med. Vi har tillåtit vid ett par tillfällen att de har tagit entré. Men då är entrén ett nollsummespel. Det har varit en del ganska

stora tangoartister här och då har de kanske tagit fyrtio-femtio kronor för att täcka bandet. Det anser vi är helt okej. Men att ha ett säljevenemang här, det är vi mycket mer tveksamma till. Vi har ett antal regler som är helt absolut. Man får inte dricka alkohol här inne, det går inte. Lokalen tar max trehundra

personer och vi tillåter inte privata arrangemang som fester, dop eller liknande. Det är egentligen de tre ”absoluterna”, som vi säger helt nej till, förklarar Andreas Ingefjord.

Öppen moral

Ett signum för Garaget är den konstanta dialogen. Redan i planeringsfasen av verksamheten öppnade man upp en medborgardialog för att ta reda på vilka behov som kunde förverkligas. Denna öppenhet och dialog har sedan fortsatt och präglar idag allt som sker inom Garagets väggar, vare sig det handlar om arrangemang eller inköp av media.

– Vi brukar kalla det här för just Garagets moral. Att det ska vara en öppen verksamhet för alla, att det ska vara gratis. Det ska inte gå att låsa ner det här till en specifik grupp eller ett specifikt intresse. Det ska vara öppet, flexibelt och föränderligt hela tiden, både fysiskt och i organisationen. Vi stängde inte diskussionen eller dialogen efter vi hade öppnat Garaget. Den skulle fortsätta på obestämd framtid, ta in input och förändra konceptet allt eftersom det händer saker här. De som använder Garaget är, i den mån de vill eller kan, delaktiga i att utforma idéer, fortsätter Andreas Ingefjord.

Våga släppa kontrollen

Den täta och nära kontakten med användarna eller vad man nu väljer för uttryck, är något som Andreas Ingefjord tycker skiljer Garaget från annan biblioteksverksamhet.

– Jag kan bara tala för de bibliotek jag har en personlig erfarenhet av och vet också från många som kommer och pratar med mig, att en skillnad är att vi producerar inte det som händer här själva, mer än i undantagsfall. Det skulle jag våga säga är just en egen tanke, att det får hända när det händer, där och då med de människor som det angår. Jag tänker på stadsbiblioteket där jag jobbat i många år. En programgrupp sätter programmet, ibland på förslag. Då säljer externa aktörer in sin föreläsning, bokprat eller konstutställning. Arrangemanget

planeras och marknadsför internt och sedan ser man hur många man lyckats locka med sitt program. På Garaget släpper vi fram grupper som vill göra saker själva och de har då nästan alltid med sig sin egen krets människor, sin publik. Det är en social krets som biblioteket självt har ytterst svårt att nå fram till. Vi kommer aldrig in i den kretsen genom en plansch eller ett utskick i tidningarna, säger han och lyfter samtidigt fram vikten av att ibland släppa kontrollen.

– Garaget har en möjlighet att vara personligt med de flesta av sina användare. De får förtroendet av oss att lite grand ta herravälde över lokalen. Man kan t.ex. arrangera på Garaget även om vi inte har öppet. Vi har öppet ganska begränsat med tid nu, men det är alltid program här. Då har de sin egen larmkod som de genom ett ganska enkelt kontrakt med oss kan kvittera ut. Det här har gett oss en möjlighet att möta människor på ett sätt som jag tror är svårt annars, inte bara på biblioteket utan över lag i kommunal verksamhet, fortsätter Andreas Ingefjord.

Ny roll

Verksamheten har varit igång i lite mer än ett år och enligt Andreas Ingefjord har responsen från omgivningen varit positiv. Från en blygsam start på knappt hundra besök i månaden är man idag, beroende på vilken månad, uppe i mellan 5000 - 9000. Successivt har man byggt upp något som kan vara en stark kraft i någon slags lokal utveckling och en resurs för människors rent personliga utveckling.

– Ska man se mer övergripande, så har vi lyckats bli en förmedlingspunkt för kontakter på ett sätt som jag inte förutsåg när jag kom hit. Innan brukade jag säga att min uppgift och mitt jobb som bibliotekarie rent konkret var att förmedla information och litteratur. Men här förmedlar jag också soci-ala och professionella kontakter. Det kommer någon hit som har ett önskemål om något de vill göra. Men de kan inte göra det själva och vi kan inte gå in så mycket som de

skulle behöva. Då har vi ofta möjlighet att peka på andra platser och knyta kontakter. Garaget kan vara den kanal som presenterar dem för exempelvis studieförbund eller andra evenemangsrum. Den förmedlingsfunktionen tycker jag är oerhört spännande för biblioteket att fundera på. Att öppna sina rum och verksamheten, och kunna bli än mer relevant ute bland folk, säger Andreas Ingefjord.

Idea Store-tanken

Det nationella nätverket för bibliotek och informellt lärande, Bildanätverk, hade tidigare i våras sin avslutningskonferens på Garaget. Ett delprojekt som redovisades var Idea Stores utveckling i Sverige. Garaget tas upp som ett exempel på en verksamhet som har hämtat inspiration från Idea Store. Andreas Ingefjord förhåller sig mer försiktig till begreppet och vill inte definiera Garaget som en Idea Store.

– Jag är inte kritisk till Idea-storestämpeln på ett snålt sätt, utan konstaterar snarare faktum. Garaget har lånat vissa beståndsdelar av Idea Store, men avviker på flera punkter. Till exempel ligger Garaget inte på en ”Idea Store-plats”. Vi skulle ligga på Möllevångstorget eller bland den lokala dagligvaruhandeln. Garaget ligger snarare

lite ”på sniskan”, och platsen, ”location”, är en av de starkaste beståndsdelarna i vad som utgör en Idea Store. Redan där tycker jag man har tagit ställning för att vi är något annat. Däremot dialogprocessen, att ifrågasätta idén bibliotek och skapa en öppen mötesplats tillsammans med dem som ska använda den, det är ju fullständigt lojalt med Idea Store-tanken. Däremot stängde de processen efter det. Det var en sorts konsultationsdialog. Efteråt byggde tjänstemännen själva upp verksamheten och den plats man sedan kom till som besökare, användare eller kund. Så på vissa sätt har vi gått kortare än vad Idea Store har gjort och i vissa fall har vi gått mycket längre än vad de har gjort. Viktigt att komma ihåg är att Idea Store är ingen ny idé. Den är på pappret femton år gammal. Då finns det allt fog i världen att utmana den idén också, säger han.

Inget franchisesnack

Andreas Ingefjord tror överhuvudtaget inte på tanken att skapa ett slags universellt koncept för biblioteksverksamhet, oavsett om det handlar om Idea Store eller om Garaget. Att skapa bra förutsättningar för dagens eller morgondagens bibliotek handlar snarare om att utmana etablerade förhållningar om vad som är ett bibliotek utifrån de lokala förutsättningarna.

– Jag är väldigt skeptiskt till franchise-lösningar. Jag skrev en uppsats om det, som var en reaktion mot vad jag tyckte var McDonaldstanken, att biblioteken skulle vara likadana överallt och personalen ska ha exakt samma kompetens. Vilket jag tycker är helt verklighetsfrämmande. Det går inte att bygga något slags ”utopiskt” bibliotek, det är dömt att tappa mycket av sin förankring i den här verkligheten. Här på Garaget innebär det att släppa på biblioteket som helig mark. Man får ta med sig kaffet in bland hyllorna samtidigt som man läser eller surfar. Vi uppmuntrar det istället för att motverka det. Att bryta ut biblioteket i rummet, att det smälter samman med kaféet och verkstaden. Du kan stå och läsa i en bok eller käka en fralla medan dina köksluckor ligger och torkar där borta. Jag vill ha den här, jag ska inte säga respektlösa, men ”icke andaktsfulla” inställningen till biblioteket. Det är jättebra att biblioteket har ett starkt varumärke, men man måste utmana och nagga lite för att kunna komma vidare. Garagets största twist är just att vi själva inte kontrollerar det, vilket också gör det svårt för oss att säga vad vi ska vara och inte vara. Det får vi inte bestämma själva, säger Andreas Ingefjord. ■

Samarbete över gränser

I den danska kommunen Fredericia har man sedan drygt tre år tillbaka försökt genomföra Idea Stores-tanken i vad man kallar för "Idébutikken". Det är en verksamhet som fortfarande är under uppbyggnad. Men det finns en tydlig ambition att framhäva bibliotekets sociala roll. Det kan också vara bibliotekets väg ur en ekonomisk kris.

Text och foto: Fredrik Swedemyr

– Talar man om empowerment, handlar det mycket om ett bibliotek som skapar socialt kapital med utgångspunkt från brukarna, säger Jytte Bræmer, bibliotekschef på Fredericias bibliotek.

Tanken om att bygga en biblioteksverksamhet med starka influenser från Idea Stores-konceptet föddes mot bakgrund av en kommunal vision om att skapa ett samhälle för alla. Genom att spränga ramar vill politikerna i Fredericia öka möjligheterna till lärande och skapa en grund för ett aktivt medborgardeltagande och för en ökad livskvalitet.

I samband med detta genomförde den förre bibliotekschefen tillsammans med några kollegor en studieresa och arbetade fram ett omfattande underlag för det som i dag går under namnet "Idébutikken".

Fem modeller

Kring namnet kretsar fem olika modeller. En av dessa är den modell man skapat kring en idébutik i Fredericias idrottscenter. I samarbete med idrottsföreningar i kommunen har man bland annat vad som närmast kan liknas vid en informationspunkt i idrottscentret. I dagsläget samarbetar biblioteket med vad som går under namnet Idrott7000, som är en satsning från samverkande idrottsklubbar att sprida information och kunskap om idrott.

– Förra året hade vi tre stora hälsoarrangemang, med bland annat en hälsopedagog

Jytte Bræmer är bibliotekschef i Fredericia och har tagit över arbetet med att implementera "Idébutikken". Ett bibliotekskoncept med starka influenser från Idea Store i England.

och arrangemang kring nyskrivna böcker. Det vi har gjort tillsammans med Idrott7000 har varit välbesökt, berättar Jytte vidare.

Enligt modellbeskrivningen ska det hela kunna växa till ett helt koncept där själva "Idébutikken" är en del. Kring denna är det sedan tänkt att man ska kunna ta del av föreläsningar, gå med barnen till en experimentverkstad och exempelvis lära sig hur snabbt kroppen förbränner kalorierna från en påse chips, ta en fika, simma eller ta del av bibliotekets utbud av tidningar och litteratur kring sport- och hälsotemat.

– Vi har tankar på att utveckla detta och koppla "Idébutikken" till bibliotek.dk. Man ska kunna hämta och lämna böcker man har beställt eller lånat via nätet. Vi har också en tanke på att bemanna tre dagar i veckan och kanske inleda ett samarbete med caféet. Vi vill också göra själva miljön lite mer levande, kanske sätta upp bilder och köra någon film. Sedan har vi en ambition att ha mer kontakt med idrottsföreningarna, berättar Jytte.

I en av filialerna har man börjat utveckla ytterligare en modell. Själva biblioteksmodellen. Här handlar det om ett sam-

På huvudbiblioteket i Frederica utgår man från en tanke om att familjer ska kunna få en gemensam upplevelse på biblioteket. Bland annat har man inga strikta gränser mellan barn- och ungdomslitteratur och vuxenlitteratur.

arbete med det lokala föreningslivet. Filialen har flexibla lösningar, som hyllor på hjul och kan anpassas efter olika behov, vilket öppnar en möjlighet för olika typer av arrangemang. Här vill man också öka tillgängligheten i den meningen att bibliotekslokalen ska kunna användas även utanför de ordinarie öppettiderna.

Brukaren i centrum

Precis som för själva "Idea Stores"-tanken, är det brukarna som står i centrum. I Fredericia är begreppet "Idebutikken" under ständig utveckling.

– Det är dynamisk utveckling och jag tror inte man kan säga att det någonsin blir ett färdigt koncept, säger Jytte.

Ett exempel på den ständigt pågående processen, är planerna på en idébutik i ett av Fredericias mer socialt utsatta områden.

– Det kan man säga är ett lite annat sätt att skapa en idébutik på och vi kommer nog inte exakt följa modellplanen i detta arbete. Det är i ett tidigare äldrecenter, som nu ska vara ett center för hela området, ett medborgarcenter. Ett hus med café, öppen rådgivning, lärmiljöer och sociala aktiviteter. Utgångspunkten är inte ett etablerat bibliotek, utan här ska vi skapa allt själva kan man säga. Det pågår redan ett hälsoprojekt i området, som vi hakar på. Det är hälsa som står i fokus

för den här satsningen och då är det också intressant att koppla ihop kultur och hälsa. I sportcentret är arbetet kopplat till den fysiska hälsan. Här handlar det om ett bredare hälsoperspektiv, berättar Jytte vidare.

Naturlig utveckling

Även om det finns vissa inslag som kanske inte finns inom ramen för en mer traditionell biblioteksverksamhet, ser Jytte tankarna bakom en idébutik som en del av en naturlig biblioteksutveckling.

– Man kan inte se någon omedelbar skillnad. Biblioteket är bara grundtappen. Biblioteket är inget i sig självt, utan det är allt runtomkring som skapar det som är en idébutik. Det sekundära användandet om man säger så, de externa aktörerna. Att det kommer kvinnor in på biblioteket utanför öppettiderna och har pilatesövningar. Det är dessa saker som kanske skiljer sig från ett vanligt bibliotek. Jag tror att det i hög grad handlar om naturlig biblioteksutveckling. När vi alltmer fjärrar oss från att samlingarna är i centrum och istället talar om att det är brukarna som är viktiga. I takt med det måste vi också koppla på aktiviteter som har brukarna som utgångspunkt. Det klassiska biblioteket har sin funktion och ram kring den fysiska samlingen. När brukarna hamnar i centrum,

vilket de är i våra bibliotek efterhand, så tror jag det ligger i en naturlig förlängning av detta. Det är brukarna som fyller ramarna, självklart med bibliotekspersonalen som facilitatorer. Jag ser det som en naturlig utveckling, som ett modernt församlingshus.

Räddningsplanka för biblioteket

Hela processen har, enligt Jytte, så här långt haft en bred acceptans, både bland allmänheten och kommunens politiker. I tider av ansträngd ekonomi, ser hon också det som en räddningsplanka för biblioteken.

– Det är förmodligen bibliotekets räddning att politikerna tycker det här är en väldigt bra idé. Biblioteken är ekonomiskt trängda till fördel för många andra sektorer inom kommunen. Jag tror att om man driver det här konceptet får man mer uppmärksamhet eftersom det innefattar fler funktioner på ett eller annat sätt. Det är roligt med engagerade medborgare, man får biblioteksvänner för evigt kan man säga. De människor som engagera sig identifierar sig i hög grad med stället. Men också att nå folk, i exempelvis idrottscentrat, som aldrig skulle drömma om att gå till ett bibliotek. På ett eller annat sätt kommer man utanför gränserna, utanför boxen, säger Jytte Bræmer. ■

FAKTA

"Idébutikken" är inspirerad av "Idea Stores" konceptet i London, där man kombinerar folkbildning och bibliotek. Man strävar efter att främja en demokratisk tillgång till kunskap, bildning, upplevelse och bidrar till ett generellt kunskapslyft för lokalsamhällets invånare. I Fredericia talar man om "Idébutikken" på bibliotek, skolor, idrottshallar och på platser där människor möts. I dag har man fem olika modeller för etableringen av "Idébutikken" på: bibliotek, butikscenter, idrottscenter, skola, multihus. **Läs mer på: www.idebutikken.info**

Mellan vägledning och grillning

Engelska och Holländska förslag på hur biblioteken kan förbättras

Hur får man inspiration till att ta tag i sin livssituation? Hur ska man komma igång med den där kursen, eller för den delen, byta jobb eller över huvudtaget söka jobb? För en del människor är trösklarna mycket höga. Kerstin Wockatz, konsulent på Kultur i Väst Regionbiblioteket sammanfattar en rapport från MLA i England. Biblioteken är en viktig resurs i detta sammanhang, visar rapporten. Men det är ingen självklar resurs och någon behöver föra bibliotekens talan i beslut om satsningar på vuxenutbildning. Rapporten pekar också på att de insatser som görs behöver marknadsföras bättre. Hon har också tittat på hur man i Holland strävar efter att göra biblioteket till en attraktiv plats för lågutbildade.

Nordöstra England (eng. North East England) är en av Englands nio regioner. Den har omkring 2 500 000 invånare och Newcastle är administrativt centrum. Området har upplevt industrialismens blomning och under senare delen av 1900-talet också dess nedgång och fall. Tuffa villkor, 7,5 % arbetslöshet 2002 (5,1% i hela Storbritannien 2002). Myndigheterna behöver förnya sitt sätt att arbeta med de grupper som står längst ifrån arbetsmarknaden och frågan är om biblioteken kanske är förbisedda i ett sådant utvecklingsarbete. För att inspirera arbetslösa till att komma igång med studier eller utbildning har en engelsk motsvarighet till vårt utbildningsdepartement sammanställt ett ramverk som heter IAG, där I står för information, A står för advice (rådgivning) och G står för guidance (vägledning). Det ska erbjudas alla vuxna över 20 år. Av tradition erbjuder biblioteken I:et, information, men skulle bibliotek vara optimala också för A och G?

Rapport

MLA (museums, libraries, archives) i nordöstra England har sammanställt en rapport

med forskning och utvecklingsidéer kring folkbibliotekens roll när det gäller att bistå besökare med information, råd och stöd kring utbildning och arbete. Rapporten heter Local access to careers information, advice and guidance for employability: Provision through public libraries in the North East of England. Rapporten publicerades i oktober 2008. MLA undersökte IAG-frågan från tre sidor: kartläggning av vad som redan görs, en brukarundersökning och workshops för utvecklingsidéer.

Kartläggning

Kartläggningen visade att biblioteken erbjuder information av olika slag. Det kan röra sig om lokal information kring kursutbud eller nationell information kring olika utbildningar och studier. En del har redan samarbete med den lokala arbetsförmedlingen och olika vuxenutbildningsinitiativ. Alla har datorer som besökarna kan använda och många erbjuder olika typer av små kurser, till exempel i att sammanställa ett CV. Befintliga verksamheten är okej, men biblioteken är dåliga på att marknadsföra det man gör. Vad tycker de som hör till målgruppen då,

alla de som funderar på att börja läsa, söka jobb eller byta inriktning i livet? Är biblioteken ett bra ställe för den typen av information? Ett stort antal biblioteksbesökare blev intervjuade och 67% tycker att biblioteken är utmärkta platser. Ofta finns de i närheten där man bor och de har generösa öppettider. Biblioteken har vänlig personal som man kan fråga på ett otvunget sätt. Bibliotekens utbud passar hela familjen, så man känner sig välkommen med sina barn.

Enkla kurser

Att komma igång med arbete eller studier kan som sagt vara övermäktigt för en del. Men kan man börja med små enkla steg, korta, lätta kurser, som fungerar som startpunkt, så är man redan en bit på väg. Kortkurser är konstaterade framgångsfaktorer för förändring. Och biblioteken i England har kurser i allt från hur man skickar e-post till hur man släktforskar. Men bara det faktum att biblioteken främjar läsning på alla nivåer är en bra ingång för vidare studier. Myndigheterna och medborgarna har alltså allt att vinna på att utveckla IAG i biblioteken. Så varför gör man inte det då? Ett viktigt svar ger under-

sökningen i Nordöstra England: biblioteken finns inte representerade i de organ som beslutar om satsningar på vuxenutbildningen, ingen för deras talan. Och då händer inte heller mer än det har gjort tidigare. Biblioteken fortsätter att låta kursutbud och annan information finnas tillgänglig. Ska mer ske måste man gå vidare och utveckla servicen

till en annan nivå. Och rapporten slutar med ett förslag på hur det kan se ut:

- Biblioteken väljer att erbjuda ett minimiutbud som utvecklar informationsdelen av verksamheten, eller fördjupad service som också utvecklar Advice och Guidance-delarna.

- Biblioteken utbildar sin personal efter dessa två nivåer.
- Biblioteken är representerade i de organ som styr medel till vuxenutbildningen.

Text: Kerstin Wockatz ■

Som en vegetarian i en grillbar

Biblioteken når många människor i samhället, men om man skärskådar vilka det är som mest använder sig av biblioteken så kan man konstatera att välutbildade medborgare utnyttjar bibliotekstjänsterna mest. Men alla är skattebetalare, så vad kan biblioteken göra för att öka sina kontaktytor till sitt lokalsamhälle? Kan alla böcker, tidningar, filmer, databaser, ja, all kunskap och kultur komma fler till del?

Det är frågor som vi alltid har anledning att fördjupa oss i och så sker även i Holland. I projektet WerkZat som ungefär betyder ”massor av jobb” tar holländska bibliotek ett gemensamt grepp för att bli en viktig angelägenhet för nya grupper. Och visst, biblioteken, både i Holland och här hemma, har flera fördelar som man kan dra nytta av:

- Biblioteken har massor av inspiration och kunskap i sina samlingar.
- Biblioteken har goda kontakter med folkbildningen.
- Biblioteken anordnar program och föreläsningar.

Samarbete på nationell nivå

I WerkZat-programmet samarbetar man på nationell nivå för att få ett optimalt utbud på lokal nivå. Holländska motsvarigheten till Biblioteksföreningen, UR och folkbildningen samarbetar nationellt i WerkZat-satsningen, som tog avstamp i regeringens satsning på

det livslånga lärandet i början av 2000-talet. I den nationella satsningen har man tagit fram ett informationsmaterial med trycksaker, webbsida och tv-program. På det lokala planet skraddarsyr man sitt utbud så att det passar in i lokalsamhället. Grundidén är att biblioteket erbjuder ett personligt möte med en coach och att biblioteket backar upp det ytterligare med inspiration i form av föredrag, kulturprogram och inspirerande litteratur. Lokalsamhällets behov är ett nyckelbegrepp. Biblioteket i Steenwijk har anpassat sitt program så att det stöttar presumtiva avhoppare från gymnasieskolan medan andra bibliotek riktar sitt Werk-Zat-program till vuxna.

Råd till bibliotek

Anneke Ooninx är projektledare för WerkZat på deltid, anställd av holländska biblioteksföreningen (Vereniging van Openbare Bibliotheken) som är projektägare till WerkZat. På sin andra deltid arbetar hon

som bibliotekarie och informatör på Stadsbiblioteket i Breda – en medelstor holländsk kommun på 170 000 invånare. Annekes bästa råd till biblioteken är:

- Fördjupa kunskapen om ditt lokalsamhälle när det gäller lågutbildades livssituation
- Skraddarsy ditt lokala erbjudande efter det
- Informera och fortbilda bibliotekspersonalen
- Marknadsför ditt nya erbjudande på olika sätt

Sist men inte minst – ge inte upp. Man ska försöka, misslyckas, rätta till och försöka igen, så ser vägen till verklig utveckling ut.

Med Annekes ord: en lågutbildad person är ungefär lika lätt att locka till bibliotek som en vegetarian till en grillbar.

Biblioteken måste anstränga sig att möta nya behov eftersom nya besökare inte självklart ser bibliotek som attraktiva mötesplatser. Text: Kerstin Wockatz ■

Konjunkturtempen

Biblioteksanvändandet stiger i tider av ekonomisk kris. Fler är i behov av allt biblioteken har att erbjuda i termer av kunskap, förkovring och möten. Så var det under förra lågkonjunkturen. Samtidigt drabbas biblioteken själva av ekonomiska neddragningar och måste kanske i värsta fall dra in på personal och öppettider. Hur förhåller man sig till denna paradox? Framsidan ringde runt till några bibliotekschefer och tog tempen.

1. Hur påverkar lågkonjunkturen ert bibliotek?

2. Hur ser du på möjligheten för biblioteket att samtidigt vara en resurs i en lågkonjunktur?

Margareta Nilsson,
bibliotekchef Ale

1. Vi har påverkats tidigare. Ale var tidigt ute och redan 2008 skar vi ner 10 procent. Vi sa upp bokbussen och två tjänster sades upp, eller åtminstone 1,75. Innan dess har vi också stramat åt timmar och minskat öppettiderna på främst skol- och filialbiblioteken. Jag ser ingen vändning ännu och det känns som det svajar mycket i kommunen. Det är inte bara vi som drabbas. I år är vi undantagna för vi skar ner mycket förra året. Men jag ser inget ljus i tunneln. Det pratades om att bygga ett nytt resecentrum och att det ska bli ett bibliotek där. Det låter naturligtvis roligt. Men vi vet inte vad det innebär för helheten.

2. Absolut känner jag att vi kan vara en resurs. Det måste bli så att biblioteken får större betydelse, när man kanske startar utbildningspaket för lågutbildade. Troligtvis kan vi komma in i den bilden, som under Kunskapslyftet. Samtidigt är det väldigt motsägelsefullt att vi ska utvecklas när vi också drabbas av lågkonjunkturen.

Fredrike Henriksson,
bibliotekschef Tranemo

1. Man har klubbat att vi ska stänga alla våra filialer i och med att vi ska spara 500 000 kronor. Filialerna som mötesplatser försvinner. Men vi ska satsa på bokbussverksamheten istället, för att kunna nå ut till de berörda invånarna. Biblioseum blev också ett för stort projekt i den här konjunkturen och blir inte av. Det är ständigt en diskussion mot andra intressen.

2. Vi får anpassa oss efter de förutsättningar som finns. Det blir trots allt en ny bokbuss. Det finns planer på att flytta biblioteket och blir det av, får vi ett bättre läge. Vi kommer idag också försöka utveckla mer samarbete med andra förvaltningar och kommuner. Vi ska även jobba mer med andra grupper i samverkan med folkhälsosamordnaren. Vi vill trots allt försöka skapa nya mötesplatser och möjligheter att utvecklas genom litteraturen.

Greg Church,
bibliotekschef Trollhättan

1. Vi har ett spararbete på 60 miljoner totalt i hela kommunen 2009 och nästa år ska man spara 80 miljoner. För vår förvaltning handlar det om att spara 2,5 miljoner 2010. För bibliotekets del talar man om 350 000 kronor. Det är i praktiken en tjänst, som inte kommer återsättas efter pensionsavgångar. I dagsläget har vi inga spararbete som drabbar våra filialer. Vi har sluppit att varsla någon. Men hela situationen påverkar ändå personalen och skapar en oro.

2. Vi har spikat en biblioteksplan, där ett av nyckelorden är tillgänglighet. Det innebär bland annat att vi hade planer på utökade öppettider på huvudbiblioteket. Drabbas vi nu av hårda spararbete, är det en risk att intentionerna i biblioteksplanen inte uppfylls och att den blir en papperstiger. Vi såg under Kunskapslyftet att bibliotekstjänsterna efterfrågades mer. Men frågan är hur personalen ska klara pressen av ett ökat behov samtidigt som vi ska spara. Det känns inte bra.

3 frågor

Kent Johansson (c),

ordförande i Västra Götalandsregionens regionutvecklingsnämnd med bakgrund som folkhögskollärare.

Vad gör regionen för att motverka de negativa effekterna av lågkonjunkturen?

Den viktigaste frågan är: Hur vill vi att framtiden ska se ut? Även om det är kämpigt och besvärligt, så måste vi ha en bild av hur vi vill att framtiden ska se ut. Västra Götaland är världsledande på många områden inom industriell verksamhet, forskning och utveckling. Vi ska vara en ledande industriell region, med sysselsättning kopplat till det. IT och tjänsteproduktion måste bäras upp av något som vi köper och säljer med utlandet. Två tredjedelar av vår utlandsexport går till Europa. Vi måste i framtiden ha en produktion som är hållbar, socialt, ekonomiskt och miljömässigt. Vi måste ha ett samhälle som bygger på kunskap och kompetens, annars kan vi inte vara världsledande. Vi måste ha en infrastruktur, för väldigt mycket bygger på att du transporterar. Vi som personer transporteras i det här systemet, men också godset, som i större utsträckning måste åka tåg. Alla dessa saker är det faktiskt regionen som har ansvar för, allra helst nu när vi har uppsägning, varsel och svårt, måste vi veta vad bilden är framöver.

Regionen lanserade tidigare i våras ett regionalt handlingsprogram för att näringsutveckla kultursektorn. Hur ska detta kunna leda till fler jobb?

Vi är ett näringsliv som bygger väldigt mycket på stora företag. De ska vara aktiva, men vi måste komplettera det. Det är så vi har sett det. Nu kan ju kulturnämnden ha en annan ingång i det här. Men vi ser att vi måste bredda näringslivet, även om företagen är basen. Om du räknar till kulturområdet musikproduktion och liknande, så är det också exportprodukter. När det gäller kultursektorn kan jag nämna Richard Floridas kreativa klass, som en del missuppfattade och trodde bara var skådespelare. Men den kreativa klassen kan också vara kreativa fabriksarbetare. Det är bland de viktigaste delarna att väga ihop. Att ha en öppenhet och en kreativitet i allt vad du gör, det är det som är styrkan. Därför är det viktigt att stimulera kulturarbete. Ibland finns det synergier mellan det traditionella näringslivet och kulturen. Om vi tar design, så har du en väldigt tydlig bild. Det ska inte bara vara tekniskt och konstruktionsmässigt bra eller läckra produkter. Utan ta den nya Volvon som kommer eller ta design på textilområdet, så har du den här ytan som finns mellan de kreativa och konstnärligt skapande områdena och de mer tillverkan- de. Det här tror jag är en oerhörd stryka för oss.

Vad tycker du kulturen har för roll i en lågkonjunktur?

Dels så har den betydelse när vi reflekterar över hur framtiden ska vara. Kulturen är för mig både en del av yttrandefrihet och öppenhet. Men kulturen och museerna är också vårt kollektiva minne. Att vara aktiv inom kulturområdet är oftast ett sätt att bära med sig idétraditionen. Men också ett sätt att diskutera vad du ser framåt. I kärva tider tror jag det är viktigt, allra helst för den som vill kalla sig en politisk ledare, att man tar sin utgångspunkt ifrån kultur och kulturella diskussioner, samtidigt som du deltar rakt upp och ner i det mer praktiska. Jag har själv min bakgrund i folkbildningen. Och det kan jag tycka ibland att kulturen har blivit för konsumistisk. Jag ser framför mig de här grundläggande funderingarna, inte den konsumerande kulturen. Jag är inte säker på att det är den man ska stimulera. Man ska inte dra ner på den. Men framför allt tror jag mycket på andra delar av kulturverksamheten, som jag kopplar till främjandeverksamhet, bildning och den traditionen. Här har också biblioteken en viktig roll och står för lärandet, tänkandet och inspiration.

Vem äger biblioteksdebatten?

Ny avhandling ger svar

Den mediala debatten om folkbibliotek domineras av författare, vilket ger en ensidig bild av biblioteket som en plats där man enbart lånar skönlitteratur i bokform. Denna ensidiga bild har negativa effekter på bibliotekens legitimitet, politikernas uppfattning och besökarnas beteende.

Text och foto: Helén Andersson

– Det är dags att bryta den ensidiga och stereotypa bilden av folkbibliotek som är framträdande i den offentliga debatten, säger biblioteks- och informationsvetaren Åse Hedemark som nyligen doktorerade med sin avhandling *Det föreställda biblioteket*. I avhandlingen har hon analyserat biblioteksdebatter från TV, radio och dagspress under åren 1970-2006.

Förhållningssätt

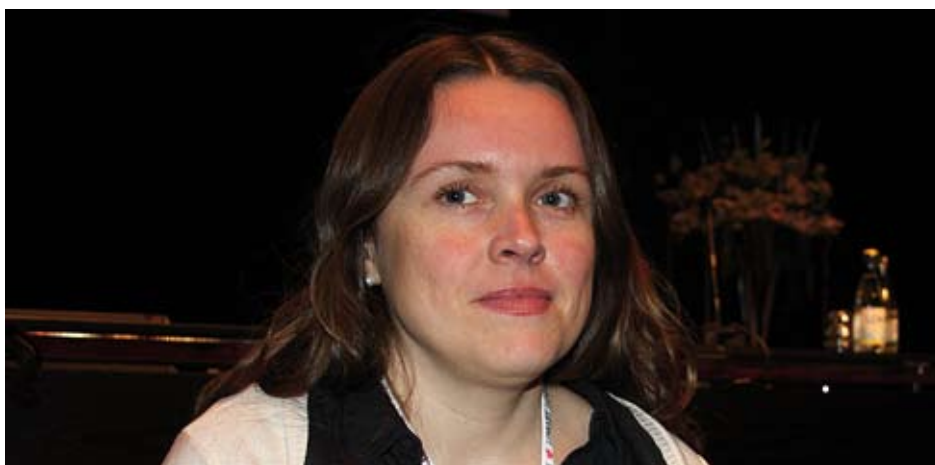
Åse Hedemark har i sin avhandling hittat olika förhållningssätt i debatten om bibliotek. Det mest dominerande synsättet i alla debatter i alla decennier är det bokliga. Detta synsätt karaktäriseras av att man anser att biblioteken ska bevara och förmedla svensk, tryckt skönlitteratur av god kvalitet och att Folkbibliotekens huvudsakliga uppdrag är att förmedla folkbildning och bevara kulturarvet. I dessa debatter frodas också en negativ inställning till ny teknologi och nya mediaformer.

– Detta, säger Åse, är ett traditionellt förhållningssätt där man menar att bibliotekariens kompetens ska utgöras av kunskaper om skönlitteratur.

– De som framför detta synsätt pratar ofta om sin barndoms bibliotek som tysta platser med dammiga bokhyllor och vänliga bibliotekarier.

Debattörer

Författarna är totalt dominerande i alla debatter vilket förvånar Åse.

Åsa Hedemark disputerade vid Uppsala universitet i maj. I hennes avhandling "Det föreställda folkbiblioteket" har hon analyserat biblioteksdebatten i media och kommit fram till att den domineras av författare. - Om bibliotek enbart uppfattas som ställen där man kan låna skönlitteratur i bokform kan det förstås påverka i vilken utsträckning människor söker sig till bibliotek. Och om förväntningarna på bibliotekarierna inte stämmer med deras expertis och kunnande kan det vara svårt att ge bra service, säger hon

– Visst kan jag förstå att författarna är intresserade av bibliotek, men att Författarförbundet är en så stark aktör i förhållande till Svensk Biblioteksförning, det förvånar mig mycket, säger hon.

I de fåtal fall det är biblioteksföreträdare som uttalar sig, håller de ofta med författarna. Debatten domineras dessutom av män. Både bland författarna och bland biblioteksföreträdarna.

– Dessa aktörer, hävdar Åse, är de som har störst inflytande i den massmediala debatten om Folkbibliotek och hon tycker inte det är konstigt att debatten får konsekvenser på den generella bilden av Folkbibliotek.

– Massmedia har ett stort inflytande på vårt sätt att betrakta vårt samhälle, de förstärker tendenser och riktar våra associationsbanor i vissa riktningar, anser hon.

Starka åsikter

Författarna har ofta starka och tydliga åsikter om bibliotekens verksamhet och vad bibliotekarierna ska göra och inte göra. De hävdar med sitt bokliga synsätt att bibliotekarierna ska ha stora kunskaper om skönlitteratur.

– När bibliotekarierna försöker göra andra saker på biblioteken beskrivs de som misslyckade och inkompetenta, säger Åse.

Att författarna får så stort utrymme i massmedia tycker Åse inte är så konstigt. De är intellektuella, de är ofta ganska välkända

och de är vana att formulera sig på kultursidorna. Att det också är män som uttalar sig om den kvinnointensiva verksamheten påverkar omdömena om biblioteken.

– Ofta framställs den kvinnliga bibliotekarien som osäker, ängslig och andligt underklassig.

Stereotyp bild

Vissa perspektiv eller uppdrag som biblioteken har, faller också helt bort i dessa massmediala debatter. Det talas till exempel inte alls om biblioteket som mötesplats.

– Det blir en stereotyp och ensidig bild av bibliotek i debatten, säger Åse vilket indirekt kan påverka bibliotekens legitimitet och politiska beslut och förstärka föreställningar som finns om bibliotek.

– Om användaren föreställer sig biblioteket som ett ställe där man ska vara tyst och låna skönlitteratur påverkar det förstås bibliotekets utveckling mot en användarvänlig mötesplats, säger Åse.

Egna intressen

Det är inte säkert att debatten sett annorlunda ut även om biblioteksföreträdare deltagit mer. Däremot ska man vara klar över att det inte alltid gynnar biblioteken att andra grupper försvarar och debatterar dess verksamhet.

– I synnerhet inte om dessa grupper har egna intressen, säger Åse och tycker att biblioteken måste bli bättre på att själv synliggöra vad de är bra på.

Det finns många aktörer idag som slåss om uppmärksamhet i media och Folkbiblioteken riskerar att bli utkonkurrerade av verksamheter som syns och hörs mer.

– Det är angeläget att biblioteken tar plats och kanske också tar parti i vissa frågor, säger Åse och uppmanar biblioteken att våga berätta om de goda exempel som finns och bryta den ensidiga, stereotypa bilden av Folkbibliotek

– Det handlar om, säger hon avslutningsvis, att lyfta de spännande, interna diskussioner som pågår inom biblioteksområdet ut i den offentliga debatten. ■

Bibliotek och kunskap i ett globaliserat samhälle

"Nu när vi står inför det stora kunskapslyftet så måste vi göra oss av med all onödig och överflödigt kunskap."

Text: Helén Andersson

När jag första gången hör professor Bernt Gustavsson säga detta är när han föreläser på Halmstadkonferensen i Bergen i maj 2009. Uttalandet framkallar förstås både fnysningar och skratt bland publiken innan det får sin förklaring. I mitten av 1990-talet pågick den stora utbildningsreformen Kunskapslyftet i Sverige. Det var OECD och EU som tillsammans drev projektet och det var OECD:s dåvarande forskningschef som vid en konferens lär ha sagt detta kontroversiella uttalande. Professor Bernt Gustavsson vid Örebro universitet menar att uttalandet är ett uttryck för att begreppet Human Capital fått ny innebörd. Från att haft betydelsen humanism och demokrati är begreppet här i betydelse av att bara den ekonomiskt bärande kunskapen ska få plats.

– Då skrev jag en bok som motbud på synsättet och där jag placerar begreppet kunskap i olika former av verksamhet, säger Bernt Gustavsson.

Begreppet kunskap

Fram till 1980-talet var det bara filosoferna som reflekterade över begreppet kunskap, enligt Bernt Gustavsson. Den första definition som går utöver det teoretikerna kallar kunskap etableras i Sverige av Bo Göransson

och Ingela Josefsson och det är begreppet "tyst kunskap".

– Ett begrepp som står för de uppfattningar, sociala regler och värderingar som tas för givna i mänskligt handlande, berättar Bernt Gustavsson.

Bernt Gustavsson delar in kunskapsbegreppet i tre kategorier; veta att - den vetenskapliga kunskapen, veta hur - den tysta kunskapen och veta när - den praktiska klokheten.

– Denna klassificering står långt från begreppet kunskap som vara som kan köpas och säljas på marknaden. Här handlar det om att ta hand om kunskaper, inte göra sig av med, säger han.

Begreppet bildning

Bernt Gustavsson tycker att det i vår nuvarande historiska situation är dags att omvärdera begreppet bildning. I den klassiska bildningstanken visste man vad som ingick, man visste vad alla måste läsa för att bli bildade människor. Bern Gustavsson menar att denna konservativa tradition är svår att försvara i dagens samhälle, särskilt i ett mångkulturellt perspektiv. Enligt honom finns det två hållbara element kvar i den klassiska bildningstanken där det ena är bildning

som en oändlig fri process och den andra är all-sidighet och allmänorientering.

– Människor lär sig ensamma eller tillsammans med andra och den processen har nästan inget slut, säger Bernt Gustavsson.

– Det är därför vi har bibliotek och andra bildnings- och kulturinstitutioner, fortsätter han, för att människor ska kunna ta del av dess innehåll och för att kunna allmänorientera sig.

Resa och äventyr

Ytterligare en definition av bildning är den Bernt Gustavsson själv står för och den han påstår är bildning i vår tid. Han beskriver bildning som tolkning och förståelse där grundtanken är att människan alltid börjar sin kunskaps- och utvecklingsprocess i sig själv där man känner sig hemma och trygg. Därifrån måste man våga öppna sig och ta sig ut i det okända och främmande.

– Jag ser bildning som en resa och ett äventyr eller som en utflykt och en återkomst, säger Bernt Gustavsson. Att sätta sin egen tolkning på spel är en förutsättning för att möta det som är annorlunda.

Den svenska folkbildningen

Bernt Gustavsson har skrivit många böcker om olika begrepp som används inom den svenska folkbildningsverksamheten; folkhögskola, studieförbund och folkbibliotek.

– Det klassiska begreppet på bildning i det här sammanhanget är tanken att det finns en samlad arsenal av ett kulturellt arv som alla människor har rätt att få del av, säger Bernt Gustavsson.

Folkbiblioteken i Sverige växte fram samtidigt med studiecirkelverksamhet och folkhögskoleverksamhet och den svenska studiecirkelverksamheten är, enligt Bernt Gustavsson, närmast otänkbar utan att man samtidigt tänker folkbibliotek.

– Studiecirkelarna var tänkta att de skulle ligga inne i folkbiblioteken där människor själva utifrån sina vardagserfarenheter skulle ställa frågor och söka kunskap, och där litteraturen är tillgänglig för alla.

Litteraturen hade förut varit förbehållen en elit i samhället, men genom folkbildningen ges arbetarklassen tillträde till kunskap och bildning.

– Den demokratiserande ambitionen utvecklas genom folkbildningen under hela 1900-talet och kan sägas vara grunden till hur folkbildningen ser ut idag, säger Bernt Gustavsson.

Folkbildning i en lågkonjunktur

LO:s ordförande Wanja Lundby-Wedin pratade i sitt 1:a majtal 2009 om ett nytt kunskapslyft som åtgärd under lågkonjunkturen. Bernt Gustavsson säger att deltagande i utbildningar och kulturell verksamhet alltid ökar i lågkonjunkturer.

– Bibliotek, museer och folkbildningsinstitutioner får alltid mycket större betydelse i svåra tider, säger han.

Detta beror bland annat på att människor helt enkelt får mer tid, menar han, men också på samhällsinsatser som till exempel kunskapslyftet. Detta i sin tur gynnar demokratiseringens ambition ge-

nom att människor som på grund av sin sociala bakgrund inte tidigare besökt bibliotek eller museer, genom sin vuxenutbildning nu hittar dit.

– Om man inte har traditionen och vanan hemifrån är det svårt att hitta dit på egen hand, säger Bernt Gustavsson.

Bibliotekens roll i folkbildningen

Bernt Gustavsson tycker att biblioteken ska fundera på sin roll i förhållande till skola och folkbildning genom att studera andra kulturinstitutioners verksamhet.

– Biblioteken skulle då upptäcka att till exempel museerna motiverar sin verksamhet utifrån skola och folkbildning, säger han. Här finns en given relation.

Bernt Gustavsson hävdar också att media har stor betydelse för bibliotekens roll i folkbildningen.

– Eftersom media har så stor betydelse skulle mycket vara vunnet om bibliotek och folkbildning fick större utrymme där. Kunskapskanalen i SVT skapades av det skälet, säger han.

Illdåd

Bernt Gustavsson säger att folkbildningen är evig. Den kommer aldrig att försvinna, men kommer att finnas under olika förutsättningar.

– Se bara vad Folkhögskolorna betyder för alla som går eller har gått där. Drar du in en sådan verksamhet är det ett illdåd mot mänskligheten, säger Bernt Gustavsson. ■

Akutupaketet hjälper till med tillgänglighetsarbetet

Under hösten 2009 erbjuder Regionbiblioteket en gratis utbildning för er som ännu inte kommit igång med att tillgängliggöra era lokaler till 2010.

Läs mer på: www.bibl.vgregion.se/sv/Regionbibliotek/Utbildningar/

Kulda-pensionär

Kerstin Andersson lämnade i januari sitt arbete på Kulda-kontoret för ett nytt kapitel i livet. – Jag känner mig lite rastlös, säger hon med ett skratt och erkänner att hon inte riktigt funnit sig tillrätta med livet som pensionär.

Text: Helén Andersson

Kerstin började på Regionbiblioteket och Kulda-kontoret vid årsskiftet 2003/2004. Hon kom då från Skara där hon varit verksam som kultur- och fritidschef.

– Det här med badhus var inte riktigt min grej, säger Kerstin. Så när Regionbiblioteket behövde hjälp med en Kulda-utredning hoppade jag på det.

Framsteget

Under sin tid på Regionbiblioteket hann Kerstin med två Kulda-utredningar vilka resulterade i ett nummer av publikationen Framsteget. Parallellt med Kulda-arbetet gjorde hon en undersökning som handlade om fjärrlån och nya, gemensamma transportmöjligheter inom Sverige.

– Resultatet från den utredningen ligger vilande, men det blev i alla fall också ett nummer av Framsteget, säger Kerstin.

Roligast

Det sista ett och ett halva året var Kerstin ensam verksamhetsansvarig för Kulda-kontoret. Hon tycker att det var ett stimulerande och jätteroligt arbete där hon lärde sig mycket nytt. Men det roligaste med arbetet på Kulda tycker hon att det utåtriktade arbetet och den breda kontaktytan har varit.

– Roligast var nog kontakterna med alla databasleverantörer, säger hon och skrattar.

Efterfrågad

Som nybliven pensionär ägnar Kerstin en del

Foto: Amica Fredberg

tid åt olika föreningar och speciellt åt en bokgrupp i Skara som producerar nyutgivning av äldre tryck. Senast Jesper Svedbergs ordbok och på gång är Västgöralagen.

Hon blir fortfarande konsulterad av sin efterträdare på Kulda-kontoret lite då och då. Och det är inget hon har något emot. Tvärtom.

– Det är bara roligt, skrattar hon. Jag kan inte släppa greppet helt.

– Och dyker det upp något intressant erbjudande eller spännande projekt är jag öppen för förslag, säger Kerstin och hastar vidare till nya föreningsuppdrag. ■

Språkkonsultation

Kultur i Väst Regionbiblioteket erbjuder numera språkkonsultation på en rad olika språk. Tanken är att förbättra kvaliteten i bibliotekens utbud av utländsk media.

För att öka bibliotekens möjligheter att ge en bättre service till kunder med en annan språkbakgrund än svenska, erbjuder Kultur i Väst Regionbiblioteket sedan några månader tillbaka åtta timmars språkkonsultation till regionens olika samverkansgrupper. I konsultationen ingår besök på bibliotek, rådgivning och stöd vid inköp av nya media samt översättning av baksidestext på ny-inköpta böcker till svenska.

– För att förbättra beståndet erbjuder vi språkkunniga personer som kan se över utbudet och ge tips om inköp. Ibland finns det ett väldigt begränsat urval och det kan

vara svårt för bibliotekspersonal som inte behärskar ett visst språk att bedöma olika inköpskällor. Biblioteken vinner på att ha bra kvalitet på sina medier, säger Eugenia Granat mångkulturkoordinator på Kultur i Väst Regionbiblioteket.

I dagsläget erbjuder man språkkonsultation på åtta olika språk, arabiska, persiska, bosniska, serbiska, kroatiska, ryska, kinesiska och kurdiska. På sikt finns det även planer på att erbjuda stöd på somaliska och thailändska.

Språkkonsultationen kommer att löpa som en del av den ordinarie verksamheten på regionbiblioteket under hela 2009. Där efter kommer det ske en utvärdering för en eventuell fortsättning.

Nytt projekt

Kultur i Väst Regionbiblioteket och Tal- och punktskriftsbiblioteket TPB har inlett ett samarbete kring inläsning av talböcker på andra språk. Den irakfödde författaren Janan Jasim Halawi och hans bok Rikets natt är först ut. Boken handlar om en pojke som försöker smita från värvning under Kuwaitkriget.

Janan bor sedan 17 år i Göteborg och satsningen är ett led i att uppmärksamma tvåspråkiga författare i regionen. Det finns också planer kring att genomföra författarbesök på olika bibliotek runtom i regionen.

Senare är tanken att Kultur i Väst Regionbiblioteket, som står för produktionen, även ska läsa in en barnbok på arabiska. Det kan framöver också bli aktuellt med inläsningar på kinesiska och somaliska.

Prisbelönt omtanke inspirerar

Att våga stå för det som är viktigt kan innebära en risk att faktiskt bli av med jobbet. Barbro Bolonassos på Fisksätra bibliotek tar gärna den risken. – Jag måste kämpa för det jag tror på och hela tiden vara beredd att säga upp mitt jobb, säger hon.

Text och foto: Fredrik Swedemyr

Årets Greta Renborgpristagare Barbro Bolonassos är i grunden barnbibliotekarie och jobbar idag som enhetschef på Fisksätra bibliotek i Nacka. Hon fick priset för bland annat hennes idoga arbete som sätter människan i fokus.

– I Fisksätra har vi Leena. Hon går runt och säger: Satan. Dom har stulit mitt liv och bankar med handväskan. Ibland blir hon uteläst och måste betala 1 500 spänn för att låssmeden ska öppna dörren. Vem har 1 500 över i dag? Ibland har jag lånat henne pengarna och hon betalar alltid tillbaka. Många sysslar med fina möbler, hyllor och skyltsystem. Men Birgit bryr sig inte om skyltarna. Hon använder biblioteket på sitt sätt och det är viktigt att tänka på, berättar Barbro Bolonassos.

Allt är möjligt

Under en inspirationsdag som Kultur i Väst Regionbiblioteket arrangerade i slutet av maj gav hon en bild av sitt prisbelönta arbete.

– Man ska kasta upp biblioteket i luften och tänka vad man vill göra med det. Man kan välja en profil, som man gör på vissa ställen. Men man kan göra så mycket mer. Man kan tänka sig biblioteket som ett gym, en djungel. Vilka tankar får man om man talar om biblioteket som en verkstad. Allt är möjligt, fortsätter hon.

Välj en roll

Barbro Bolonassos talar också om vikten av

att välja en roll. Ibland är man en bibliotekarie, andra dagar en mentor, arkivarie, lyssnare, lektedare eller varför inte en inspiratör.

– Själv gillar jag facilitator. Någon som gör något för andra. Jag mötte en rappare här, som skulle släppa en skiva. Han hade gjort en flyer, där det mesta var tokigt och felstavat. Jag hjälpte honom och sedan frågade jag: Du, vill du uppträda på vår scen? Får man det, frågade han. Sedan hade han ett releaseparty på biblioteket, berättar Barbro vidare.

Ockuperad frizon

Biblioteket ska, enligt Barbros filosofi, vara en plats med korsdrag. Det ska lysa och vara öppet jämt. Kan man inte bemanna biblioteket eller hålla öppet till sent om kvällarna, ska man helt enkelt dela ut nyckeln och låta det vara en plats där alla kan hitta livskraft. Eller som Barbro Bolonassos också kallar det, en ockuperad frizon.

Att kunna bli denna plats handlar dels om att kunna välja, inte bara en roll, utan även en strategi, som alla i biblioteket kan ställa upp på. Det kan, enligt Barbro, handla om att fånga drömmar, bygga upp en verksamhet genom att låna goda idéer, ägna tid åt att omvärldsspana. En viktig del i planeringen av verksamheten handlar också om att kunna lyssna på besökarna.

– Det kom en persisk mamma och var urförbannad för hennes dotter satt framför datorn på biblioteket. När jag pratade med

henne handlade det om att hon tyckte vi borde ha en metodik för hur unga flickor använder datorerna. Vi sätter upp datorer, där flickorna sitter och surfar. De har kontakt med vad de tror är killar, som kan visa sig vara farliga män.

På biblioteket i Fisksätra lägger man också stor vikt vid hur man bemöter besökaren. Det är exempelvis förbjudet att stå bakom infodisken. För att inte skapa en auktoritär känsla, drar personalen istället fram en stol.

– Här sitter vi ihop. Det är en väldigt enkel regel, som faktiskt gör stor skillnad, säger Barbro.

Bibliotekets roll

Biblioteket som en ockuperad frizon handlar också om att bjuda in till ett aktivt deltagande, att låta personer, organisationer, diskussioner, tankar och idéer ta plats i biblioteket. Det kan handla om alltifrån könsstämpning till att sätta lokala politiker i heta stolen. Barbro Bolonassos, framhäver att biblioteket inte får glömma sitt uppdrag. Innan man börjar tala om biblioteksplanen, måste man ha klart för sig vad de mänskliga rättigheterna och barnkonventionen innebär för bibliotekets roll i samhället.

– Vi talar om biblioteket som arena för demokrati. Men var börjar den? Hur många röstar i vårt område? Demokrati måste dekonstrueras och byggas upp igen. Vi har ett nätverk här i Fisksätra, ingen formell sammanslutning, utan ett nätverk av män-

Barbro Bolonassos har fått pris för sitt fotarbete på biblioteket i Fisksätra. Under en dag inspirerade hon kollegor i Göteborg.

niskor som vill ta upp frågor som de tycker är viktiga. De bjuder in nämndordföranden och ställer sina frågor på biblioteket, säger Barbro Bolonassos.

Den demokratiska aspekten är bara ett sätt för biblioteket att förhålla sig till sin omgivning. Andra aspekter som Barbro Bolonassos talar om är den salugena, den interkulturella, det lösningsinriktade och det uthålliga biblioteket.

Mycket att göra

Att vara en ockuperad frizon i det lokala samhället kräver både energi, resurser och uthållighet. I dagsläget jobbar fem personer i denna frizon i hjärtat av Fisksätra. Det är en kamp mot neddragningar och med en känsla av att ibland inte räcka till.

– Jag har upplevt det mesta själv och jobbat på golvet. Det är ingen märkvärdig

plats. Det jag har fått pris för är mitt fotarbete. Vi har ett högt ohälsotal och jag tror det beror på att folk inte blir sedda. Det är sådant som intresserar mig. Vi har kokat ner våra ledord till: Lust, tröst och mening. Det finns fortfarande mycket att göra och utan bibliotek får vi övergivna medborgare, säger Barbro Bolonassos. ■

Genom att arbeta aktivt med att möta låntagaren på ett roligt och annorlunda sätt har Siska Humlesjö satt Högsbo bibliotek på kartan. Genom bloggning, bokprat i radion och programverksamhet har hon lyckats locka besökaren till Högsbo bibliotek.

Text och foto: Pernilla Johansson

Framsidan drar nu igång en serie med profiler från biblioteks- vardagen i regionen. Först ut är Siska Humlesjö. Hon jobbar som ungdomsbibliotekarie och kultursamordnare på Högsbo bibliotek och är bland annat aktuell med boktips på Facebook.

Är du nyfiken på någon? Hör gärna av dig till Framsidans redaktion om tips på profiler.

Tidseffektiv relationsbyggare

Vid sidan av arbetet med blogg och Facebook har Siska Humlesjö lite olika metoder för att litteraturförmedla, marknadsföra och locka nya och gamla låntagare till Högsbo bibliotek. Hon tipsar bland annat om böcker i radio P4 samt för studentradion i programmet Come Clean Radio. Tillsammans med sina kollegor arrangerar hon annorlunda program som får biblioteket att sticka ut. Ett exempel är tårkalas och Dj på bibliotek.

– Det var bland det roligaste jag har gjort, det var helt fantastiskt. Runt 35 personer kom till biblioteket och de verkade så himla nöjda. Man blir ju lite rörd i sitt bibliotekariehjärta när folk säger att det är det roligaste de varit med om på bibliotek, berättar Siska.

Hemma på biblioteket

Med oändligt många timmar spenderade på bibliotek och med ständiga böter på sitt lånekort visste Siska tidigt att hon ville bli bibliotekarie. Hon har alltid känt sig hemma på bibliotek och nu arbetar hon i Högsbo som ligger i västra Göteborg. Högsbo bibliotek är ett litet, men aktivt stadsdelsbibliotek som arbetar mycket med programverksamhet och aktiviteter. Här är Siska ungdomsbibliotekarie och kultursamordnare. Ett jobb hon trivs bra med.

– Jag tycker det är roligt att jobba i en

liten stadsdel för jag upplever att jag får en närmare relation till låntagaren än vad jag får på ett större bibliotek. Bibliotek är viktigt för att det ska finnas ett ställe där man kan få hjälp med information och upplevelser utan att behöva bidra själv. Jag tycker att vi på Högsbo bibliotek tar oss tid och hjälper folk. De frågar oss om hjälp, allt från tips på böcker till att få hjälp med att förstå myndighetsbrev. De frågar för att de vet vilka vi är, och vi lägger tid på sådana saker för att vi har tid till det, säger Siska.

Självklara arbetsverktyg

För Siska är blogg och Facebook ett självklart arbetsverktyg som en del av arbetet med litteraturförmedling, men också som marknadsföring av Högsbo bibliotek. Att hon tycker det är roligt att skriva är inte helt oviktigt i sammanhanget. Allt syftar till att skapa läslust och få gamla och nya låntagare att komma till biblioteket. Det hela började med en blogg, www.hogsbobibliotek.blogspot.com och före jul startade hon och kollegan Elin en julkalender på Facebook. Där tipsade de dagligen om böcker, skivor och filmer som finns att låna på biblioteket. Julkalendern blev snabbt populär och därför bestämde Elin och Siska att fortsätta med bloggen och att skriva på Facebook. Nu heter

Bakgrund

Namn: Siska Humlesjö

Ålder: 26

Familj: Föräldrar och massor med vänner

Bor: Gamlestan

Bakgrund: Assistent på TBP,

Bibliotekshögskolan i Borås 2003-2006, arbetade extra på stadsdelsbiblioteken i Göteborg, projektledare för "Eftermiddagsverksamhet för ungdomar" på Frölunda bibliotek, Ungdomsbibliotekarie på Södertälje bibliotek, Ungdomsbibliotekarie och kultursamordnare på Högsbo bibliotek.

Drivkraft: - Varje gång när någon är nöjd med biblioteket som inte varit där förut, och att de får uppleva biblioteket på ett sätt de inte hade förväntat sig från början.

Favoritbok: - Jag gillar att läsa Science Fiction som utmanar hur jag tänker. Det gör böckerna Anathem av Neal Stephenson och Lilith's Brood av Octavia Butler.

Favoritbibliotek: - Ett bibliotek som betytt mycket för mig är Serieteket på Sergels Torg i Stockholm. Jag har spenderat absurdt många timmar där.

Aktuell med: "Elin och Siskas veckotips" på www.hogsbobibliotek.blogspot.com samt på Facebook.

gruppen Elin och Siskas veckotips och har i skrivande stund 550 medlemmar.

När du läser detta har den antagligen fler än så. Två gånger i veckan tipsar de om böcker, film och musik. Bloggen uppdateras dagligen med intervjuer av författare och gästskribenter. Bloggen har 350 unika besökare varje vecka vilket gör att arbetsinsatsen blir mycket liten i jämförelse med vad det ger. Siska ser det som ett tids-effektivt relationsbygge och som billig och effektiv marknadsföring av biblioteket.

– Det är som att vi skulle bokprata för 350 personer i veckan vilket hade varit omöjligt. Bloggen bidrar till att nya människor kommer in på biblioteket och det visar att Högsbo bibliotek är ett bibliotek i samtiden. Det visar också en ny bild av bibliotekarier och av bibliotek. Dessutom så tycker jag att bloggningen överbygger den klyfta som kan finnas mellan bibliotekarier och låntagaren. Jag upplever att låntagaren frågar oss mer om tips på böcker, musik och film. Den relationen kan man få till låntagaren utan att blogga, men det går mycket fortare och vi når många fler så här, säger Siska.

Väckt stor uppmärksamhet

Siska och Elins veckotips har fått stor uppmärksamhet inom biblioteksvärlden. Många bibliotek hör av sig och frågar om arbetet med bloggen, de var nominerade till Greta Rehnborgs marknadsföringspris och i höst ska de hålla kurser om den sociala webben och hur man når låntagarna.

– Jag tror att det vi gör är mer radikalt i biblioteksvärlden än vad det är bland låntagarna, de tycker inte alls att det är så märkvärdigt, säger Siska. ■

Boktips från Siska

(från Siska och Elins veckotips www.hogsbobibliotek.blogspot.com)

Den här boken (Undantaget av Jungersen) skulle fyndigt nog kunna kallas för undantaget som bekräftar regeln. Första gången jag blev tipsad om den var nämligen från min mamma. Jag brukar inte lyssna så mycket på hennes boktips eftersom hon mest läser böcker om folk som fryser ihjäl och böcker om en kvinna som åker ut till en ö med sin dotter och berättar att hon har en son som hon adopterade bort. När hon dessutom säger ”den här boken handlar om mobbing på en statlig myndighet, den är jättebra!” Tänkte jag mest, eh...Nu hade dock min kära mor rätt! Den är jättebra!

Iben, Malene, Camilla och Anne-Lise jobbar på Danskt centrum för information om folk mord och är upplysta och civiliserade människor som är med i Amnesty och köper ekologisk mjölk. Under den civiliserade ytan pågår dock ett fruktansvärt spel där de fryser ut, mobbar och trakasserar varandra. Dessutom är det någon som skickar vidriga hotbrev till dom. Kan det vara någon av kollegorna? Eller en krigsförbrytare? Det här är SKRÄCK!!!

Det här var så fruktansvärt obehagligt, vidrigt och spännande att jag var tvungen att läsa slutet för att kunna fortsätta (lyckligtvis missförstod jag allting och blev i alla fall överraskad av slutet). En av kvinnorna är huvudperson i varje del och berättar vad som händer från sitt perspektiv, ett otroligt skickligt drag av författaren. Plötsligt får små händelser, som bara nämndes i förbigående av någon annan, gigantiska proportioner.

Bättre än såhär kan inte en psykologisk thriller bli. Som min vän Sara (som mest ser filmer där folk har ihjäl varandra med motorsågar) sa, ”visst är den bra, man blir rädd för sig själv!” och det nästan helt utan blod och helt utan seriemördare.

Miss a inte!

Den 25 juni blir det söderhavstema på Högsbo bibliotek.

BiblioTiki - after beach på biblioteket
Söderhavsfest med Dj's, liveartister, söderhavsdrinkar och live-boktips.

Om jag hade ett bibliotek...

I det här numret av Framsidan är det journalisten Peter Lenken som beskriver sitt drömbibliotek.

Vems vision skulle du vilja ta del av? Ge oss tips!

Upp med den tunga trädörren, rakt fram förbi kassan till höger, uppför den långa trappan, dörr igen med BIBLIOTEK i tryckbokstäver och sedan står man framför lånedisken. En granskande blick från boktanten i mörkgrått uppsatt hår och därefter åt höger, nedför trappsteget, förbi tidskriftshyllan och runt hyllkanten för där finns naturvetenskap, historia och geografi.

Långa bord att sitta vid och ett litet fönster att kika ut genom, mot vintermörkret i parken nedanför och bort mot tobaksfabrikens gula skylt. Ibland kommer ett tåg med tända vagnar.

Hostningar och harklingar, viskningar och bläddringar. Böcker med karmosinröda ryggar och lärofulla texter som riktas direkt in mot det egna kärnhuset. Bilder och kartor. Bilmodeller och korallrev. Människokroppen och all världens flaggor.

Bokbandens knipande lukt blandad med stickande klor från badhuset inunder. Bokbad. Kropp och själ under samma tak. De första lärospånen: Titta jag flyter!

Om man i stor utsträckning är präglad av det man upplevde i sin barndom, gäller det säkert också för det första biblioteket i ens liv. För min del är bibliotek alltid förknippat med en svag doft av klor. Ett slags själsligt reningsbad.

Ett sådant bibliotek vore naturligtvis otänkbart i dag. Men den unga människans känsla av att den stora världen som man snart ska stiga in i består av ett helt universum av kunskap - den känslan hoppas jag ändå finns kvar.

I dag kanske den upplevs framför en datorskärm. Idag har var och en ett gigantiskt bibliotek hemma. Hyllmil efter hyllmil av information i text, bilder, filmer och ljud. Ett bibliotek med obegränsade möjligheter, där inte något är undanstoppat i ett magasin i källaren. Den som håller sin bärbara dator under armen bär på hela universum.

Tryckta bokstäver mellan hårda pärmar är väl vad den yngre generationen skulle hänföra till "gammelmmedia". Så kallas också papperstidningar. På samma sätt kunde man kalla de nya medierna för "gam-media", med tanke på alla illaluktande kadaver som följer med i den, i och för sig, mycket positiva demokratisfär som kallas internet.

Nu är det så att både äldre och nyare medier behöver varandra. Och mitt i detta epicentrum står biblioteken. Här möts böcker och internet.

Det kan ju tänkas att det även i framtiden finns ett visst behov för folk att mötas på riktigt, inte bara på nätet. Och att få hjälp av kunniga människor att bringa lite ordning och reda i all denna information som man vadar omkring i. Så att man inte drunknar. Få hjälp att utbrista: Titta jag flyter!

Biblioteket som demokratisk träffpunkt kan aldrig bli föråldrad. Förutsatt att biblioteken tar chansen att vara med förstas. Jag tror att just ordet träffpunkt kommer att bli allt viktigare. På biblioteket ska det hända saker. Här kan medborgarmakt utövas. Ett alert bibliotek kommer aldrig att kallas gammelmmedia av den yngre generationen.

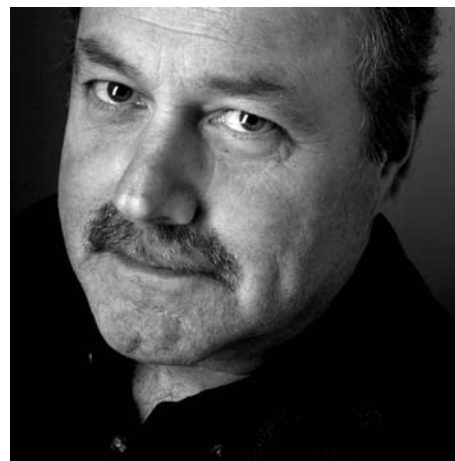

Foto: Lisa Tahner

Men då krävs också att man lyckas hitta den där välkomnande känslan. Under överskådlig tid kommer ändå böckerna att vara bibliotekens ryggrad och jag tor att det är viktigt att bygga upp en atmosfär på ett bibliotek. Även om de blir allt sällsyntare så finns det fortfarande bokhandlar som är mysiga att vistas i. Där böckerna har den naturliga huvudrollen. En sådan affär återvänder man gärna till.

Så ska biblioteket fungera. Det ska vara ett ställe man känner sig hemma på och gärna kommer tillbaka till. Det är den där känslan jag är ute efter.

Och varför inte ett gym i våningen ovanför. En lätt, knappt kännbar doft av bodylotion. Någon slags lukt ska det vara på ett bibliotek. Om inte annat så en omiskännlig doft av kunskap. Eller varför inte bildning rent utav. ■

Glad sommar!

För information om våra kurser, utbildningar och aktiviteter se vårt kalendarium som uppdateras kontinuerligt på www.bibl.vgregion.se.
Klicka på kalendarium